

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta, viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta ja Oikeusrekisterikeskuksesta annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta. Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annettu laki kumottaisiin. Esityksen mukaan nykyisin käytetty termi tietojärjestelmä muutettaisiin tietovarannoksi. Tiedon luovuttamistapoja koskevat säännökset vastaisivat julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain säännöksiä. Lisäksi ehdotetaan, että Oikeusrekisterikeskuksen mahdollisuuksia luovuttaa tietoja laajennetaan nykyisestä ja että tiedot säilytettäisiin rekisterissä pidempään kuin nykyisin, jotta tiedotusvälineet ja tutkijat voisivat saada kootusti tietoja tuomioistuinten käsittelemistä asioista.

Esityksessä ehdotetaan myös tehtäväksi teknisluonteinen tarkistus viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän tietojen salassapitoa koskevaan säännökseen.

Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi Oikeusrekisterikeskuksesta annettua lakia siten, että Oikeusrekisterikeskuksen päällikön viran nimi olisi jatkossa ylijohdaja, kun se nyt on johtaja.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan syksyllä 2020.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi.....	3
2.1 Oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän käyttötarkoitus.....	3
2.2 Tietojärjestelmän tietojen käyttö, luovuttaminen ja poistaminen	7
2.3 Laki Oikeusrekisterikeskuksesta	15
3 Tavoitteet	15
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	16
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	16
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	16
5 Lausuntopalaute	17
5.1 Laki oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä	17
5.2 Laki Oikeusrekisterikeskuksesta	22
6 Säännöskohtaiset perustelut.....	22
6.1 Laki oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta	22
6.2 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta.....	27
6.3 Laki Oikeusrekisterikeskuksesta	27
7 Voimaantulo	27
8 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	27
LAKIEHDOTUKSET	29
1. Laki oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta	29
2. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta.....	35
3. Laki Oikeusrekisterikeskuksesta annetun lain muuttamisesta	36
LIITTEET	38
RINNAKKAISTEKSTIT	38
2. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta.....	38
3. Laki Oikeusrekisterikeskuksesta annetun lain muuttamisesta	39

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annettu laki (372/2010) on tullut voimaan vuonna 2010. Oikeusministeriössä vireillä olevien laajojen tietojärjestelmähankkeiden yhteydessä on ilmennyt tarve muuttaa lakia niin, että sääntelyssä otetaan huomioon tietojärjestelmien kehittämisestä sekä oikeushallinnon ja Oikeusrekisterikeskuksen toimintaympäristön muutoksesta aiheutuvat muutostarpeet. Lisäksi Oikeusrekisterikeskuksen toiminnassa on nousut esille tarve muuttaa erityisesti tietojen luovuttamista sekä tietojen poistamista koskevia lain säännöksiä. Erityisesti on tullut ilmi tarve laajentaa Oikeusrekisterikeskuksen mahdollisuuksia luovuttaa diaaritietoja tiedotusvälineille ja tutkijoille.

Oikeusministeriö asetti 13.6.2019 työryhmän toimikaudeksi 13.6.2019–31.12.2019 valmistelemaan ehdotusta oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta (VN/3437/2019). Työryhmän toimikautta jatkettiin 14.2.2020 saakka. Työryhmän tehtävänä oli arvioida oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain päivittämisen tarve ja valmistella lakiin tarvittavat muutokset. Työryhmä laati ehdotuksensa hallituksen esityksen muotoon (<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162081>). Esitysehdotus on ollut lausuntokierroksella Lausuntopalvelu.fi –palvelussa 27.2.–27.3.2020. Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://oikeusministerio.fi/hankkeet-ja-saadostvalmistelu> tunnuksella [OM020:00/2019](https://oikeusministerio.fi/hankkeet-ja-saadostvalmistelu).

Oikeusrekisterikeskuksesta annetun lain (625/2012) muuttamista koskeva esitys on valmisteltu oikeusministeriössä. Esitysehdotuksesta on pyydetty lausunto valtiovarainministeriöltä ja Oikeusrekisterikeskukselta.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän käyttötarkoitus

Laki oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä (*tietojärjestelmälaki*) on tullut voimaan 1.12.2010. Lakiin on sittemmin tehty teknistyyppisiä korjauksia kuten lisätty viittaukset tietosuojasäännöksiin ja poistettu yleislakien kanssa päällekkäistä sääntelyä rekisteröidyn tarkastusoikeuden toteuttamisesta ja tietojen korjaamisesta. Lisäksi lain soveltamisalaa on täsmennetty.

Oikeushallinnon valtakunnallinen tietojärjestelmä on tarkoitettu lainkäyttöasioiden käsittelyä ja täytäntöönpanoa sekä oikeusministeriön hallinnonalan tutkimus- ja suunnittelutoimintaa varten. Lain tarkoituksena on myös välittää yleisölle tietoja tuomioistuimien käsittelyssä olevista asioista. Lisäksi lain yleisenä tavoitteena on varmistaa henkilötietojen suoja oikeushallinnon valtakunnallisessa tietojärjestelmässä ja siihen liittyvässä tietojen käsittelyssä. Oikeushallinnon valtakunnallinen tietojärjestelmä sisältää erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja sekä rikostuomioita ja rikkomuksia koskevia henkilötietoja, minkä vuoksi tietojärjestelmän tiedot on säädetty viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, *julkisuuslaki*) 24 §:n 1 momentin 28 kohdan nojalla salassa pidettäväksi.

Lain nimikkeessä puhutaan tietojärjestelmästä. Oikeushallinnon valtakunnallinen tietojärjestelmä muodostuu kuitenkin useasta teknisesti erillisestä tietojärjestelmästä. Lain nimikkeessä käytetty ilmaisu tietojärjestelmästä ei vastaa yleiskielen merkitystä eikä esimerkiksi 1.1.2020 voimaan tulleen julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019, *tiedonhallintalaki*)

määritelmiä. Tiedonhallintalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan kyseisessä laissa tietojärjestelmällä tarkoitetaan tietojenkäsittelylaitteista, ohjelmistoista ja muusta tietojenkäsittelystä koostuvaa kokonaisjärjestelyä. Kyseisen momentin 6 kohdan mukaan tietovarannolla tarkoitetaan puolestaan viranomaisen tehtävien hoidossa tai muussa toiminnassa käytettäviä tietoaineistoja sisältävää kokonaisuutta, jota käsitellään tietojärjestelmien avulla tai manuaalisesti. Oikeushallinnon valtakunnallinen tietojärjestelmä on tiedonhallintalain määritelmien mukainen tietovaranto eikä tietojärjestelmä, jolloin lain nykyinen nimike on harhaanjohtava. Tietojärjestelmälain nimikkeen ja määritelmien olisi hyvä vastata tiedonhallintalain käsitteitä ja yleis-kieltä. Jos lain nimikkeestä muutettaisiin tietojärjestelmä tietovarannoksi, tekninen sanamuutos tulisi tehdä kaikkiin pykäliin, joissa tietojärjestelmä mainitaan. Lain nimikkeen muuttamisen seurauksena myös julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 28 kohdassa tietojärjestelmä tulisi korvata tietovarannolla.

Oikeushallinnon valtakunnallinen tietojärjestelmä on Oikeusrekisterikeskuksen rekisterinpidossa oleva laaja tietojärjestelmäkokonaisuus, joka muodostaa tietojärjestelmälaissa säädettyyn käyttötarkoitukseen perustuvan rekisterin. Kun rekisterinpitäjänä toimiva Oikeusrekisterikeskus käsittelee henkilötietoja tietojärjestelmälaissa säädettyihin tarkoituksiin, sovelletaan käsitteeseen tietojärjestelmälakia. Tietojärjestelmälakia ei sovelleta sellaiseen henkilötietojen käsitteeseen, jonka oikeushallinnon viranomainen eli tuomioistuin, Syyttäjälaitos tai oikeusaputoimisto suorittaa rekisterinpitäjänä käsitellessään henkilötietoja lakisääteisiä velvoitteita tai muita sille kuuluvia tehtäviä varten.

Laki sisältää pykälämäärään nähden useita informatiivisia viittauksia. Yleislakeihin ei pääsääntöisesti viitata, jos yleislaista ei poiketa. Lakia soveltavat ensisijaisesti Oikeusrekisterikeskus ja oikeushallinnon viranomaiset, jolloin tarvetta useille informatiivisille viittauksille ei ole. Lain 2 §:n 1 momentissa oleva viittaus tietosuoja säännöksiin on kuitenkin perusteltua säilyttää, koska se ilmaisee rekisteröidylle, että Oikeusrekisterikeskus soveltaa sekä tietosuoja-asetusta että henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettua lakia (1054/2018, *rikosasioiden tietosuojalaki*). Laista tulisi poistaa muut viittaukset yleislakeihin sekä tarpeettomat informatiiviset viittaukset.

Tietojärjestelmälain 3 §:n 2 kohdan mukaan laissa tarkoitetaan *syyttäjäviranomaisella* yleisistä syyttäjistä annetussa laissa (199/1997) tarkoitettua yleistä syyttäjää. Yleisistä syyttäjistä annettu laki on kumottu syyttäjälaitoksesta annetulla lailla (439/2011), joka puolestaan on kumottu lailla Syyttäjälaitoksesta (32/2019). Uusimman lakimuutoksen myötä syyttäjälaitoksen organisaatiota muutettiin 1.10.2019 lähtien siten, että Valtakunnansyyttäjänvirastosta ja sen alaisuudessa toimivista syyttäjänvirastoista muodostettiin yksi Syyttäjälaitos-niminen virasto. Tietojärjestelmälaissa ei enää ole tarvetta määritellä syyttäjäviranomaista. Lakiin tulisi päivittää syyttäjäviranomaisen tilalle Syyttäjälaitos.

3 §:n 3 kohdan mukaan *oikeushallinnon viranomaisella* tarkoitetaan laissa tuomioistuinta, syyttäjäviranomaista ja oikeusaputoimistoa. Lain säätämisen jälkeen oikeusaputoimistojen rakenne on muuttunut ja tehtävät laajentuneet. Yleinen edunvalvonta siirtyi 1.10.2016 lukien oikeusapuja edunvalvontapiirien edunvalvontatoimistoihin ja 1.1.2019 alkaen talous- ja velkaneuvonta siirtyi kunnilta oikeusaputoimistojen alaisuuteen. Oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen kullakin toiminnalla on oma asianhallintajärjestelmänsä: oikeusavulla Romeo, talous- ja velkaneuvonnalla Venla ja edunvalvonnalla Edvard. Tietojärjestelmälakia ei kuitenkaan sovelleta edunvalvontatoimistoihin eikä talous- ja velkaneuvontaan. Oikeusaputoimistot toimivat viranomaisena käsitellessään oikeusapuasioita ja tehdessään oikeusapupäätöksiä. Muilta osin oikeusaputoimistojen julkiset oikeusavustajat hoitavat asianajollisia toimeksiantoja yksityishenkilöille. Oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvojat antavat talous- ja velkaneuvontaa yksityishenki-

löille. Edunvalvonnan ja talous- ja velkaneuvonnan asianhallintajärjestelmät eivät liity lainkäyttöasioiden käsittelyyn eivätkä täytäntöönpanoon, eikä niitä siltä osin ole tarvetta liittää osaksi valtakunnallista tietojärjestelmää. Valtakunnallinen tietojärjestelmä on kuitenkin tarkoitettu myös oikeusministeriön hallinnonalan tutkimus- ja suunnittelutoimintaa varten. Ohjaus- ja tutkimustehtävien hoitamiseksi tietoja tarvitaan myös edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan järjestelmistä. Oikeusapu- ja edunvalvontatoimistot toimittavat tietoaineistoja raportointi- ja tilastointijärjestelmiin jo nykyisin palvelusopimusten perusteella, eikä velvollisuudesta tuottaa tietoaineistoja raportointijärjestelmiin ole tarvetta säätää lailla. Tietojärjestelmälaissa oikeushallinnon viranomaisella tulisi tarkoittaa oikeusaputoimistoa vain siltä osin, kuin se käsittelee ja ratkaisee oikeusapulaissa mainittuja asioita.

Tietojärjestelmä muodostuu ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä, diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä sekä raportointi-, tilasto- ja arkistojärjestelmästä. Oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän osajärjestelmät sisältävät tosiasiallisia viranomaisten tuotantokäytössä olevia tietojärjestelmiä. Kuten tietojärjestelmälain esitöissä (HE 102/2009 vp) on todettu, osajärjestelmissä on kysymys loogisista tietojärjestelmistä, jotka voivat muodostua useammasta tietoteknisestä rekisteristä. Säännös järjestelmän rakenteesta ei vastaa kaikilta osin käytössä olevaa järjestelmää eikä tulevien järjestelmien rakennetta. Osajärjestelmät ilmaisevat kuitenkin sen, että tietovarantoon sisältyy tietoja eri käyttötarkoituksia varten, ja kuhunkin osajärjestelmään tallennetaan vain käyttötarkoituksen kannalta tarpeellisia tietoja.

Diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisia käsittelyjärjestelmään kuuluvia tosiasiallisia tietojärjestelmiä ovat tällä hetkellä rikosasioiden käsittely- ja asianhallintajärjestelmä *Sakari*, tuomioistuinten asiankäsittelyjärjestelmä *Tuomas*, tuomioistuinten kyselykäyttöjärjestelmä *Kyösti* sekä hallinto- ja erityistuomioistuinten käytössä oleva *Lotus Notes*. Ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään kuuluvia tietojärjestelmiä ovat yleisten tuomioistuinten käytössä oleva Rikostuomiosovellus *RITU*, oikeusapuasioiden sähköinen asianhallintajärjestelmä *Romeo* ja Tuomiorekisteri *Tuore*. Yleisten tuomioistuinten ja Syyttäjälaitoksen asian- ja dokumentinhallintajärjestelmä *AIPA* sekä hallinto- ja erityistuomioistuinten toiminnanohjaus- ja dokumentaationhallintajärjestelmä *HAIIPA* kuuluvat osaksi ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmää sekä diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallista käsittelyjärjestelmää. Tietojärjestelmälain soveltamisen kannalta keskeistä on eri osajärjestelmien tietojen käyttötarkoitus, ei tekninen tietojärjestelmä, jolla tietoja käsitellään.

Raportointi-, tilasto- ja arkistojärjestelmän muodostaa tällä hetkellä oikeushallinnon viranomaisten käyttämä *SAP BusinessObjects* -niminen ohjelmisto. Järjestelmä ollaan seuraavien vuosien aikana korvaamassa kokonaan uudella ratkaisulla, jota varten oikeusministeriössä on käynnistetty tietoaalustan kehittämisen ja raportoinnin viitearkkitehtuurin toimeenpanohanke (VN/1166/2019).

Lain 6 §:ssä säädetään velvollisuudesta toimittaa tietoja tietojärjestelmään. Säännös mahdollistaa tietojen toimittamisen myös muutoin kuin suoraan järjestelmään tallentamalla tai merkitsemällä. Käytössä olevat tietojärjestelmät eivät vielä mahdollista kaikkien tarvittavien tietojen toimittamista suoraan tietojärjestelmään merkitsemällä. Esimerkkeinä voidaan mainita korkein oikeus, joka toimittaa tekemänsä ratkaisut sähköpostilla tai paperilla sekä hallinto- ja erityistuomioistuimet, jotka myös toimittavat eräitä seuraamusmaksuja ja uhkasakkoja koskevia ratkaisuja sähköpostilla tai paperilla. Tavoitteena on kuitenkin siirtyä kokonaan sähköiseen käsittelyyn, joten muiden toimittamistapojen tulisi olla poikkeuksellisia ja niiden tarkoituksenmukaisuutta tulisi pohtia kussakin yksittäistapauksessa. Tarkoituksenmukaisuutta koskevassa harkinnassa ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon taloudelliset vaikutukset. Jos järjestelmän kehittämi-

nen muodostuisi kustannuksiltaan suureksi suhteessa siihen hyötyyn, mitä tietojen merkitsemällä tietojärjestelmään saataisiin, voitaisiin tietoja edelleen toimittaa muulla tavalla kuin merkitsemällä ne tietojärjestelmään.

Tietojärjestelmälain 7 §:n mukaan Oikeusrekisterikeskus toimii oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän rekisterinpitäjänä. Oikeusministeriö huolehtii puolestaan tietojärjestelmän kehittämisestä ja käyttöpalvelujen järjestämisestä, mutta sillä ei ole rekisterinpitäjän asemaa eikä valtuuksia. Tuomioistuinlain (673/2016) 1.1.2020 voimaan tulleen 19 a luvun 2 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan Tuomioistuinviraston tulee huolehtia tuomioistuinten tietojärjestelmien ylläpidosta ja kehittämisestä. Vastuu siirtyi oikeusministeriöltä Tuomioistuinvirastolle. Tuomioistuinvirasto huolehtii myös Syyttäjälaitoksen käyttämien tietojärjestelmien ylläpidosta ja kehittämisestä, koska ne (Sakari ja AIPA) ovat yhteisiä tuomioistuinten kanssa. Tuomioistuinviraston vastuulla ei kuitenkaan ole valtakunnallisen tietovarannon kehittäminen ja ylläpito, vaan tuomioistuinten ja Syyttäjälaitoksen käyttämien tosiasiallisten tietojärjestelmien kehittäminen.

Tietojärjestelmälaissa tietojärjestelmän ylläpitoon liittyvät tehtävät on säädetty eri viranomaisen vastuulle kuin muut tyyppillisesti rekisterinpitäjälle kuuluvat tehtävät. Tietosuoja-asetuksen 26 artiklassa todetaan muun muassa, että jos vähintään kaksi rekisterinpitäjää määrittää yhdessä käsittelyn tarkoitukset ja keinot, ne ovat yhteisrekisterinpitäjiä. Tietojärjestelmän ja sen osajärjestelmien käyttötarkoitus on määritelty tietojärjestelmälain 8 §:ssä, eivätkä oikeusministeriö, Tuomioistuinvirasto tai oikeushallinnon viranomaiset osallistu käsittelyn tarkoituksen määrittelyyn. Oikeusministeriö ja Tuomioistuinvirasto eivät osallistu myöskään järjestelmän henkilötietojen käsittelyn keinojen määrittämiseen, vaan ne määrittelee Oikeusrekisterikeskus. Valtakunnallisen tietojärjestelmän rekisterinpitäjälle kuuluvia vastuita ei myöskään olla siirtämässä oikeusministeriölle eikä Tuomioistuinvirastolle. Vaikka oikeushallinnon viranomaisten omat rekisterit sisältävät osin samoja henkilötietoja kuin valtakunnallinen tietojärjestelmä, kyse on erillisistä rekistereistä. Oikeushallinnon viranomaiset, kuten tuomioistuimet, ovat kukin tietosuojaselosteidensa mukaisesti omien rekistereidensä rekisterinpitäjiä. Oikeushallinnon valtakunnallisessa tietojärjestelmässä ei siten ole kysymys oikeushallinnon viranomaisten yhteisestä rekisteristä, eikä tietojärjestelmä ole yhteisrekisterinpidossa. Tietojärjestelmälaissa henkilötiedoille säädetty poistoajat sekä tietojen käyttöä, luovuttamista ja muuta käsittelyä koskevat rajoitukset koskevat ainoastaan Oikeusrekisterikeskuksen rekisterinpitoon säädettyä oikeushallinnon valtakunnallista tietojärjestelmää, eivät oikeushallinnon viranomaisten omia rekistereitä.

Tietojärjestelmälain 8 §:ssä säädetään tietojärjestelmän osajärjestelmien käyttötarkoituksista. Pykälässä säädettyissä osajärjestelmissä ei ole kysymys kolmesta erillisestä tietojärjestelmästä, vaan tietojärjestelmän osajärjestelmät sisältävät useita tosiasiallisia tuotantokäytössä olevia tietojärjestelmiä, joiden käyttötarkoitus ratkaisee, mihin osajärjestelmään kunkin tietojärjestelmän tietosisältö kuuluu.

Pykälän 1 momentin mukaan ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmän käyttötarkoituksena on välittää tietoja oikeushallinnon viranomaisten ratkaisusta niiden täytäntöön panemiseksi tai merkinnän tekemiseksi viranomaisen rekisteriin tai oikeusavun piiriin kuuluvien palkkioiden ja korvausten maksamiseksi sekä tietojen käyttämiseksi syyttäv viranomaisten toiminnassa. Järjestelmän avulla tuomioistuimet, Syyttäjälaitos ja oikeusaputoimistot toimittavat erityyppisissä asioissa antamiensa ratkaisujen lopputulostiedot tietoja tarvitseville täytäntöönpano- ja muille viranomaisille. Rekisterinpitäjänä toimiva Oikeusrekisterikeskus huolehtii siitä, että oikeushallinnon viranomaisten järjestelmään ilmoittamat tiedot välittyvät eteenpäin muille viranomaisille. Esimerkiksi oikeusapupäätös on järjestelmään tallennettava tieto, jonka perusteella tuomioistuin voi tuomita valtiolle tulevan korvauksen. Edelleen tieto tuomitusta korvauksesta välitetään täytäntöönpanoviranomaiselle, joka huolehtii saatavan täytäntöönpanosta.

Pykälän 2 momentin mukaan diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisen käsittelyjärjestelmän käyttötarkoituksena on välittää oikeushallinnon viranomaisille tietoja vireillä olevan asian käsittelyn järjestämiseksi, selvittämiseksi ja ratkaisemiseksi ja valvonta- tai kehittämistehtävän suorittamiseksi sekä yleisölle tietoja tuomioistuinten käsittelyssä olevista asioista. Käyttötarkoitusta on rajattu yleisölle välitettävistä tiedoista tuomioistuinten käsittelyssä oleviin asioihin eikä momentissa mainita jo käsiteltyjä asioita. Koska tietojärjestelmälain yhtenä tarkoituksena on tehostaa tiedotusvälineiden tiedonsaantia ja sitä kautta yleisön tiedonsaantia, tulisi momenttia täsmentää siten, että järjestelmän tarkoituksena on välittää yleisölle tietoja sekä käsittelyssä olevista että käsittelyssä olleista asioista.

Pykälän 3 momentin mukaan raportointi-, tilasto- ja arkistojärjestelmän käyttötarkoituksena on tuottaa tilastoja ja muita tietoaaineistoja oikeusoloista oikeusministeriölle ja oikeushallinnon viranomaisille toiminnan suunnittelua ja seuranta varten sekä hallinnonalalla toimivien tutkimus- ja selvitystehtäviä hoitavien yksiköiden käyttöön. Järjestelmän avulla tuotetaan raportti- ja tilastotietoja, joita oikeushallinnon viranomaiset tarvitsevat muun muassa oman toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi käsittelyaikojen keston ja käsiteltyjen asioiden määrään liittyvät raportit. Lisäksi oikeusministeriö ja Tuomioistuinvirasto tarvitsevat järjestelmän tietoja oikeushallinnon viranomaisten ohjaustehtäviä varten. Osajärjestelmän käyttötarkoituksena ei ole säädetty arkistointia, eikä järjestelmä tosiasiallisestikaan toimi oikeushallinnon viranomaisen ratkaisutietojen tai muunkaan asiakirja-aineiston arkistointipaikkana vaan raportointi- ja tilastointijärjestelmänä. Osajärjestelmän nimestä tulisi siten poistaa *arkisto*. Tekninen sanamuutos tulisi tehdä kaikkiin pykäliin, joissa arkistointijärjestelmä mainitaan. Lisäksi *tilasto* tulisi päivittää *tilastoinniksi* kaikissa pykälissä, joissa se mainitaan.

Tietojärjestelmälain 10 §:ssä säädetään tietojärjestelmään tallennettavista henkilötiedoista. Asianosaisen oikeusaseman kannalta on tärkeää, että hänet yksilöidään yksiselitteisesti. Rikosasioiden tietosuojalain 8 §:n 1 momentin mukaan rekisterinpitäjän on erotettava tarvittaessa ja mahdollisuuksien mukaan selvästi toisistaan henkilötiedot, jotka koskevat käsiteltävän asian kannalta eri asemassa olevia rekisteröityjä. Käytännössä oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän diaaritietoihin merkitään henkilön asema esimerkiksi asianomistajana, vastaa-jana, asianosaisena tai todistajana, ja rekisteri täyttää siten rikosasioiden tietosuojalain vaatimukset.

2.2 Tietojärjestelmän tietojen käyttö, luovuttaminen ja poistaminen

Tietojärjestelmälain 12 §:ssä säädetään oikeushallinnon viranomaisen oikeudesta käyttää toisen oikeushallinnon viranomaisen tallettamia tietoja. Tietojen luovuttamisesta sähköisessä muodossa säädetään puolestaan lain 17 §:ssä. 1.1.2020 voimaan tullut tiedonhallintalain 22 § sisältää yleissäännöksiä tietojen luovuttamisesta teknisen rajapinnan avulla viranomaisten välillä, lain 23 § säännöksiä katseluyhteyden avaamisesta viranomaiselle ja 24 § säännöksiä tietoaaineistojen luovuttamisesta teknisen rajapinnan avulla muille kuin viranomaisille. Tietojärjestelmälain 12 §:ssä on kyse tiedonhallintalaissa tarkoitettusta katseluyhteydestä. 17 §:ssä säädetään puolestaan tietojen luovuttamisesta joko teknisen käyttöyhteyden avulla tai muutoin sähköisesti. Tietojärjestelmälain 12 ja 17 §:t sisältävät yhtäältä tiedonhallintalain kanssa päällekkäisiä säännöksiä tietojen luovuttamistavoista viranomaisten välillä. Toisaalta tietojärjestelmälaiassa käytetään ilmaisuja tekninen käyttöyhteys, kun tiedonhallintalaissa käytetään käsitteitä tekninen rajapinta ja katseluyhteys. Tietojärjestelmälaiassa tulisi poistaa yleislain kanssa päällekkäiset säännökset. Lisäksi lakiin tulisi päivittää tiedonhallintalakia vastaavat käsitteet.

12 §:n otsikossa puhutaan oikeudesta käyttää toisen oikeushallinnon viranomaisen tallettamia tietoja. Tietojärjestelmälaki koskee oikeushallinnon valtakunnallista tietojärjestelmää, jolloin

kyse on oikeudesta käyttää oikeushallinnon valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettuja tietoja eikä toisen viranomaisen omaan järjestelmäänsä tallentamia tietoja. Selvyyden vuoksi pykälän otsikko tulisi muuttaa siten, että oikeus koskee nimenomaan valtakunnalliseen järjestelmään tallennettuja tietoja.

12 §:n 1 momentin mukaan oikeushallinnon viranomainen saa salassapitosäännösten estämättä sille annetun teknisen käyttöyhteyden avulla hakea esiin ja käyttää toisen oikeushallinnon viranomaisen ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään tai diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään tallettamia tietoja, jos 1) viranomaisen on lain mukaan otettava sellaiset tiedot huomioon vireillä olevan asian selvittämisessä ja ratkaisemisessa; 2) tiedot ovat tarpeen asiaa koskevien diaarimerkintöjen tekemiseksi tai muutoin vireillä olevan asian käsittelyn järjestämiseksi; 3) tietoja luovutetaan valtakunnansyyttäjän toimistolle sille säädetyn valvonta- ja kehittämistehtävän suorittamiseksi. Pykälän 3 momentin mukaan tuomioistuimen oikeudesta saada toiselta tuomioistuimelta salassa pidettävä oikeudenkäyntiasiakirja oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi säädetään erikseen. Oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 34 a §:n 1 momentin mukaan tuomioistuin voi luovuttaa toiselle tuomioistuimelle salassa pidettävän oikeudenkäyntiasiakirjan, jota toinen tuomioistuin tarvitsee lainkäytön yhtenäisyyden varmistamiseksi käsiteltävänä olevan asian ratkaisua harkitessaan. Vastaava säännös hallintotuomioistuinten osalta on oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa annetun lain (381/2007) 9 a §:ssä, joka mahdollistaa salassa pidettävän oikeudenkäyntiasiakirjan luovuttamisen toiselle hallintotuomioistuimelle. Säännösten tarkoituksena on osaltaan edistää yhtenäistä lainkäyttöä.

Tietojärjestelmälain 12 §:n perusteella oikeushallinnon viranomainen saa siten tiedonhallintalain 23 §:ssä tarkoitetun katseluyhteyden toisen viranomaisen valtakunnalliseen tietovarantoon tallentamiin tietoihin, jos edellytykset tietojen haulle täyttyvät. Pykälä mahdollistaa sekä diaaritietojen että tuomioistuinten ratkaisuasiakirjojen hakemisen. Pykälä ei mahdollista tietojen luovuttamista viranomaiselta toiselle. Edellä mainitut oikeudenkäynnin julkisuuslait sitä vastoin mahdollistavat salassa pidettävien oikeudenkäyntiasiakirjojen luovuttamisen toiselle tuomioistuimelle lainkäytön yhtenäisyyden varmistamiseksi. Salassa pidettävän oikeudenkäyntiasiakirjan luovuttaminen edellyttää erillistä tietopyyntöä, eikä luovuttaminen tällä hetkellä tapahdu teknisen rajapinnan avulla. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 39/2009 täsmentänyt, että tuomioistuimen asiana on varmistua siitä, että oikeus saada salassa pidettävä oikeudenkäyntiasiakirja toiselta tuomioistuimelta ei vaaranna oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Myös lakivaliokunta totesi mietinnössään LaVM 2/2010, että salassa pidettävien oikeudenkäyntiasiakirjojen luovuttamista koskevalla sääntelyllä ei ole tarkoitus puuttua vaatimuksiin oikeudenmukaisesta oikeudenkäynnistä.

Tietojärjestelmälain muutostarpeita vuonna 2017 selvittänyt työryhmä arvioi sitä, voiko tuomioistuin nykyisten säännösten perusteella katsoa valtakunnallisesta tietojärjestelmästä teknisen käyttöyhteyden avulla toisen tuomioistuimen päätöksiä oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi. Työryhmä totesi, että silloin kun haku tehdään oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi, tuomioistuimella on 12 §:n 1 momentin 1 kohtaan rinnastuva peruste tietojen hakuun (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 3/2018).

Tuomioistuimissa sekä AIPA- ja HAIPA-hanketoimistoissa on kuitenkin edelleen ollut eriäviä näkemyksiä siitä, missä laajuudessa tietojärjestelmälain 12 § mahdollistaa toisen viranomaisen valtakunnalliseen tietovarantoon tallentamien diaaritietojen, tuomioiden ja päätösten katsomisen oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi. Tietojärjestelmälain 12 §:ssä säädetään katseluoikeudesta, eikä pykälä oikeuta tietojen luovuttamiseen. Salassa pidettävien asiakirjojen

luovuttamisesta lainkäytön yhtenäisyyden varmistamiseksi on säädetty erikseen edellä mainituissa oikeudenkäyntien julkisuuslaeissa. Tuomioistuimen tulee kuitenkin huomioida lainkäytön yhtenäisyys riippumatta siitä, onko kyse julkisesta vai salassa pidettävästä asiaryhmästä.

Korkeimmat oikeudet ohjaavat lainkäyttöä ennakkopäätöksillään, mutta tuomioistuimella voi olla tarve saada tutustua myös muiden tuomioistuinten ratkaisuihin erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa tiettyjä asioita tulee tuomioistuimen käsittelyyn vain yksittäisiä juttuja tai joissa ei ole muodostunut ylimpien tuomioistuinten oikeuskäytäntöä. Tietyt säännökset myös velvoittavat tuomioistuinta huomioimaan lainkäytön yhtenäisyyden. Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Yhdenvertaisuus onkin keskeinen tuomioistuinten ratkaisukäytäntöä ohjaava periaate. Yhdenvertaisen kohtelun toteutuminen edellyttää myös alueellista tasapuolisuutta, mikä tarkoittaa esimerkiksi sitä, ettei eri alueellisilla tuomioistuimilla tulisi olla ainakaan merkittävästi toisistaan poikkeavia, pysyviä ratkaisulinjoja. Yksityiskohtaisempia säännöksiä lainkäytön yhtenäisyyden huomioimisesta on esimerkiksi rikoslaissa ja oikeudenkäymiskaareissa. Rikoslain 6 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan rangaistusta määrättäessä on otettava huomioon kaikki lain mukaan rangaistuksen määrään ja lajiin vaikuttavat perusteet sekä rangaistuskäytännön yhtenäisyys. Oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 8 a §:ssä taas todetaan, että jos hovioikeudessa asian ratkaisua istunnossa harkittaessa vallitseva mielipide poikkeaa korkeimman oikeuden tai hovioikeuden taikka toisen hovioikeuden omaksumasta oikeusperiaatteesta tai lain tulkinnasta, asia tai sen osa voidaan siirtää käsiteltäväksi vahvennetussa istunnossa tai täysistunnossa. Hovioikeuden tulee siten tuntea myös muiden hovioikeuksien oikeuskäytäntöä.

Hallinto-oikeudessa prosessilain muutokset lisäävät tarvetta perehtyä muiden hallinto-oikeuksien oikeuskäytäntöön. 1.1.2020 voimaan tulleen oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 107 §:n mukaan korkeimpaan hallinto-oikeuteen edellytetään pääsääntöisesti valituslupaa. Mainitun lain 111 §:n mukaan yksi luvan myöntämisen peruste on, että lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeää saattaa asia korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi. Lain esitöissä (HE 29/2018 vp) todetaan, että tarve ratkaisukäytäntöä ohjaavan ennakkopäätöksen saamiseen voi liittyä esimerkiksi oikeuskysymyksiin, joissa hallinto-oikeudet ovat antaneet erisuuntaisia ratkaisuja. Valituslupaa ei kuitenkaan haeta eikä jatkovalitusta tehdä läheskään kaikissa asioissa. Hallinto-oikeudet myös käsittelevät useita asiaryhmiä, joista ei saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Jos hallinto-oikeudella olisi mahdollisuus melko vaivattomasti tutustua toisten hallinto-oikeuksien ratkaisukäytäntöön, olisi myös kansalaisten tasapuolisen kohtelun toteutuminen todennäköisempää. Ratkaisut eivät välttämättä muodostu samanlaisiksi, mutta kaikki lain tulkinnan vaihtoehdot tulevat tällöin paremmin otetuksi huomioon. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 50 §:n mukaan hallintotuomioistuimella on oikeus pyynnöstä saada maksutta viranomaiselta salassapitosäännösten estämättä kaikki asian ratkaisemiseksi välttämättömät tiedot ja asiakirjat. Vastaavasti hallintotuomioistuimella pitäisi olla mahdollisuus katsoa toisen hallintotuomioistuimen päätösasiakirjoja, jos se on lainkäytön yhtenäisyyden varmistamiseksi tarpeen.

Tuomioistuinten käsittelemissä asioissa korostettu salassapitointressi liittyy muun muassa valtio- ja maanpetosrikosasioihin sekä siviili- ja sotilastiedustelua koskeviin asioihin. Kyseisiä asiaryhmiä käsittelee ensimmäisenä oikeusasteena ainoastaan Helsingin kärjäoikeus ja valitusasteena Helsingin hovioikeus. Millään muulla tuomioistuimella ei siten voi olla perustetta katsoa Helsingin kärjäoikeuden tai Helsingin hovioikeuden ratkaisuja kyseisissä asioissa oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi. Korostettu salassapitointressi liittyy myös anonyymistä todistelusta tai salaisista pakkokeinoista päättämiseen. Silloin kun tietojen käyttöperuste

olisi oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistaminen, ei haun tulisi kohdistua menettelyä koskeviin osaratkaisuihin vaan ainoastaan pääasiaratkaisutietoihin ja -asiakirjoihin. Anonyymiä todistelua tai salaisia pakkokeinoja koskevat päätökset jäisivät siten soveltamisalan ulkopuolelle.

Yhtenäistä lainkäyttöä tulisi lain tasolla edistää yhtenäisesti sekä salassa pidettävissä että julkisissa asioissa. Tuomioistuimilla tulisi jo perustuslain 6 §:ssä säädetyn kansalaisten yhdenvertaisuuden turvaamiseksi olla mahdollisuus myös itse tosiasiallisesti seurata keskitetystä tietovarannosta nykyistä helpommin oikeuskäytännön yhtenäisyyttä muutoinkin kuin muutoksenhaun tai tieteellisten tutkimusten kautta. Silloin kun toisen tuomioistuimen ratkaisukäytäntö on tiedossa, pystyy myös paremmin arvioimaan tarvetta oman ratkaisun julkaisemiselle.

Lainkäytön yhtenäisyyden varmistaminen ei kuitenkaan edellytä katseluyhteyttä kaikkiin oikeudenkäyntiasiakirjoihin vaan ainoastaan päätös- ja ratkaisutietoihin sekä ratkaisiasiakirjoihin eli tuomiolauselmiin, tuomioihin ja päätöksiin. AIPAn ja HAIPAn on tarkoitus tallentaa kaikki oikeudenkäyntiasiakirjat, minkä vuoksi katseluoikeus tulisi rajata tuomioistuinten ratkaisu- ja päätöstietoihin sekä ratkaisu- ja päätösasiakirjoihin. Jos yksittäistapauksessa olisi tarve myös muiden oikeudenkäyntiasiakirjojen saamiselle, oikeudenkäyntien julkisuuslait mahdollistavat sen. Jotta katseluyhteys kohdistuisi vain tarpeellisiin tietoihin, muut oikeudenkäyntiasiakirjat kuin päätökset ja tuomiot tulisi rajata katseluyhteyden ulkopuolelle. Oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistaminen helpottuisi ja yhdenvertaisuus oikeuskäsittelyissä lisääntyisi, jos tuomioistuimella olisi katseluoikeus toisen tuomioistuimen ratkaisu- ja päätöstietoihin sekä -asiakirjoihin niin julkisissa kuin salassa pidettävissä asiaryhmissä. Kun katseluoikeus olisi ainoastaan toisella tuomioistuimella, jolla jo nykyisen sääntelyn perusteella on oikeus diaari- ja päätöstietojen käyttämiseen 12 §:n 1 momentissa mainituilla perusteilla, riski tietojen väärinkäytöstä on vähäinen. AIPA- ja HAIPA-järjestelmiin on mahdollista rakentaa katseluyhteys, joka edellyttää tietojen käyttötarkoituksen selvittämistä. Salassapitosäännöksillä toteutetaan muun muassa perustuslain 10 §:ssä turvattua yksityiselämän suojaa. Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja varmistettaisiin siten, että katseluoikeus rajattaisiin oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamisen kannalta tarpeellisiin ratkaisiasiakirjoihin, ja että erillissääntely koskisi edelleen salassa pidettävien asiakirjojen luovuttamista. 12 §:ä tulisi täydentää siten, että tuomioistuin voisi katella valtakunnallisesta tietovarannosta toisen tuomioistuimen tallentamia ratkaisutietoja ja -asiakirjoja salassapitosäännösten estämättä silloin, kun tietojen katselu on tarpeen lainkäytön yhtenäisyyden varmistamiseksi. Muutos ei laajentaisi tuomioistuinten oikeutta saada salassa pidettäviä asiakirjoja, mutta menettely ratkaisutietojen katsomiseksi kevenisi, kun se toteutettaisiin suoraan katseluyhteydellä. Katseluoikeuden tulisi olla tuomioistuimella eikä yksittäisellä tuomarilla vastaavasti kuin jo voimassa olevassa tietojärjestelmälain 12 §:ssä. Myös oikeudenkäyntien julkisuuslakien perusteella asiakirjat luovutetaan toiselle tuomioistuimelle, ei yksittäiselle asiaa käsittelevälle tuomarille.

Tiedonhallintalain 23 §:n mukaan viranomainen voi avata katseluyhteyden toiselle viranomaiselle tietovarannon sellaisiin tietoihin, joihin katseluoikeuden saavalla viranomaisella on tiedonsaantioikeus. Edellytyksenä katseluyhteyden avaamiselle on, että katselumahdollisuus on rajattu vain yksittäisiin hakuihin, jotka voivat kohdistua tiedonsaantioikeuden mukaisesti tarpeellisiin tai välttämättömiin tietoihin, ja että tietojen hakemisen yhteydessä selvitetään tietojen käyttötarkoitus. Myös tämän takia tietojärjestelmälain 12 §:n mukainen oikeus tietojen käyttämiseen oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi tulisi rajata ratkaisutietoihin ja -asiakirjoihin. Lisäksi AIPA- ja HAIPA-järjestelmät tulisi rakentaa niin, ettei tietojen katselu valtakunnallisesta tietovarannosta ole mahdollista ilman hakuperusteen eli käyttötarkoituksen merkitsemistä.

Tiedonhallintalain 18 §:n mukaan valtion virastoissa ja laitoksissa toimivien viranomaisten, tuomioistuimien ja valitusasioita käsittelemään perustettujen lautakuntien on tiettyjen edellytysten

täyttyessä turvallisuusluokiteltava asiakirjat. Valtioneuvoston asetuksella asiakirjojen turvallisuusluokittelusta valtionhallinnossa (1101/2019) on annettu tarkempia säännöksiä turvallisuusluokittelusta. Valtiovarainministeriön muistiossa 28.11.2019 on todettu asetuksen soveltamisalasta muun muassa seuraavaa: ”Voimassa on säännöksiä koskien oikeudenkäynnin ja oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuutta, esimerkiksi laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa, joihin sisältyy erityissääntelyä koskien oikeudenkäyntiasiakirjojen julkisuutta ja salassa pidettäviä oikeudenkäyntiasiakirjoja. Mikäli asiakirja on esimerkiksi mainitussa laissa tarkoitettu oikeudenkäyntiasiakirja, sen julkisuus ja toisaalta salassapito oikeudenkäyntiasiakirjana ei lähtökohtaisesti määräydy tiedonhallintalain 18 §:n 1 momentissa tarkoitettujen julkisuuslain 24 §:n 1 momentin kohtien perusteella. Ehdotettu asetusta ei siten soveltuisi tällaisen asiakirjan käsittelyyn oikeudenkäyntiasiakirjana oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain soveltamisalaan kuuluvissa tuomioistuimissa.” Muistiossa ei ole erikseen otettu kantaa hallintotuomioistuinten oikeudenkäyntiasiakirjojen käsittelyyn. Muistion mukaan yleisten tuomioistuinten ei tule turvallisuusluokitella oikeudenkäyntiasiakirjoja tiedonhallintalain 18 §:n nojalla annetun asetuksen mukaisesti. Siksi ei ole myöskään mahdollista tehdä turvallisuusluokkiin perustuvaa jaottelua sille, mitä salassa pidettäviä asiakirjoja voisi katsoa oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta ja mitä ei.

12 §:n mukaisella katseluoikeudella on merkitystä myös muun muassa silloin, kun tuomioistuimen tulee lain mukaan käsitellä eri tuomioistuimissa vireillä olevat asiat yhdessä (esimerkiksi laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 11 § ja laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 4 luku) tai määrätä yhteisestä rangaistuksesta (rikoslaki 7 luku). Voimassa oleva laki mahdollistaa jo diaari- ja ratkaisutietojen hakemisen ja käyttämisen kyseisillä perusteilla.

Tietojärjestelmälain yhtenä käyttötarkoituksena on tuottaa tilastoja ja muita tietoaineistoja oikeusoloista oikeusministeriölle ja oikeushallinnon viranomaisille toiminnan suunnittelua ja seurantaan varten. Oikeusministeriö ei ole laissa tarkoitettu oikeushallinnon viranomainen eikä laissa ole erikseen säädetty oikeusministeriön oikeudesta käyttää valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettuja tietoja. Myöskään 1.1.2020 toimintansa aloittanut Tuomioistuinvirasto ei ole laissa tarkoitettu oikeushallinnon viranomainen. Tuomioistuinlain 19 a luvun 2 §:n (209/2019) mukaan Tuomioistuinviraston tehtävänä on huolehtia siitä, että tuomioistuimet kykenevät käyttämään tuomiovaltaa laadukkaasti ja että tuomioistuinten hallinto on tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti järjestetty. Näiden tehtävien hoitamiseksi Tuomioistuinvirasto tarvitsee valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettuja raportointi- ja tilastointijärjestelmän tietoja. Raportit ovat tilastoista tuotettuja dokumentteja. Käytännössä raportointi tarkoittaa säännöllisesti toistuvaa tilastointia tai valmiiksi tallennettua tilastoa. Jotta lain käyttötarkoitus toteutuisi ja jotta oikeusministeriön oikeus käyttää tietoja ilmenisi nimenomaisesti muutenkin kuin järjestelmän käyttötarkoitusta koskevasta 8 §:stä, 12 §:ään tulisi lisätä oikeusministeriölle ja Tuomioistuinvirastolle oikeus käyttää valtakunnallisen tietovarannon raportointi- ja tilastointijärjestelmään tallennettuja tietoja.

15 §:ssä säädetään tietojen luovuttamisesta. Pykälän 2 momentissa käytetään ilmaisua rikollista tekoa ja rangaistusta, kun tietosuoja-asetuksen 10 artiklassa ja tietosuojalain 7 §:ssä käytetään ilmaisua rikostuomioita ja rikkomuksia. Tietojärjestelmälain termien olisi hyvä vastata tietosuojasäännöksiä.

Tietojen luovuttamisesta yleisen tiedonsaantioikeuden perusteella on säädetty lain 16 §:ssä ja tietojen luovuttamisesta sähköisessä muodossa lain 17 §:ssä. Tietojärjestelmälain 16 §:n 1 momentin mukaan Oikeusrekisterikeskus saa sen estämättä, mitä julkisuuslaissa tietojen salassapidosta säädetään, luovuttaa diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä oikeudenkäynnin perustietoja tai muita tuomioistuimen diaaritietoja, jos luovutettavat tiedot tuomioistuimen hallussa ovat oikeudenkäynnin julkisuudesta annettujen säädösten mukaan

HE 110/2020 vp

julkisia; jos tuomioistuin ei ole rajoittanut tiedonsaantia valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä; ja jos hakuperusteena ei käytetä henkilön nimeä tai muuta henkilön tunnistetietoa. Lain esitöiden (HE 102/2009 vp) mukaan 16 §:ssä on pyritty sovittamaan yhteen valtakunnallisista järjestelmistä johtuvaa lisääntyvää riskiä yksityisyyden suojalle sekä toisaalta oikeudenkäynnin julkisuuden periaatetta.

16 §:n 1 momentti mahdollistaa Oikeusrekisterikeskukselle ainoastaan tuomioistuinten diaaritietojen luovuttamisen yleisen tiedonsaantioikeuden perusteella, mutta ei Syyttäjälaitoksen tai oikeusaputoimistojen. Syyttäjälaitos on toiminut yhtenä valtakunnallisena virastona 1.10.2019 lähtien, jolloin Syyttäjälaitos pystyy hakemaan diaaritiedot keskitetysti vastaavasti kuin Oikeusrekisterikeskus. Sen vuoksi ei ole perusteltua laajentaa Oikeusrekisterikeskuksen oikeutta tietojen luovuttamiseen koskemaan Syyttäjälaitoksen diaaritietoja.

16 §:n 3 momentin mukaan hallintotuomioistuin voi rajoittaa tiedon antamista yleisen tiedonsaantioikeuden perusteella diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä siihen merkitsemästään asianosaisesta tai muusta asiaan osallisesta. Jotta olisi yksiselitteistä, että hallintotuomioistuimella tarkoitetaan kyseissä kohdassa myös vakuutus oikeutta, tulisi vakuutus oikeus mainita erikseen.

16 §:n 4 momentin mukaan tuomioistuin voi luovuttaa pykälän 1 momentissa tarkoitettuja tietoja Oikeusrekisterikeskuksen päättämällä tavalla. Yleisölle voidaan antaa tietoja myös sallimalla tietojen selailu tuomioistuimen henkilökunnan valvonnassa sen tiloissa olevalla päätteellä. Momentti perustuu siihen, että tietojärjestelmälain valmisteluvaiheessa oli tarkoitus rakentaa tuomioistuinten kyselykäyttöjärjestelmä (Kyösti) palvelemaan tiedotusvälineitä koko käräjäoikeusverkostoon. Tiedotusvälineitä palvelevaa kyselykäyttöjärjestelmää ei kuitenkaan toteutettu suunnitellulla laajuudella. Diaaritietojen selailu erilliseltä päätteeltä tuomioistuimen tiloissa ei myöskään enää vastaa nykyisiä palvelutarpeita ja -mahdollisuuksia. Momentti olisi syytä poistaa vanhentuneena ja tarpeettomana.

Oikeusrekisterikeskuksessa, AIPA- ja HAIPA-hankkeissa ei ole tunnistettu riskiä, joka voisi johtaa salassa pidettävien diaaritietojen luovuttamiseen. Oikeusrekisterikeskus luovuttaa ainoastaan diaaritietoja, jotka ovat julkisia myös tuomioistuimissa. Riski siitä, että tietoja yhdistämällä saisi salassa pidettäviä tietoja, liittyy esimerkiksi tilanteisiin, joissa tuomioistuin toteuttaa tietojen salassapidon poistamalla asiakirjasta asianosaisen nimen ja muut tunnistetiedot. Riskiä lisää ja pyyntöjen kokonaisuutta rikkoo se, että kaksi eri toimijaa luovuttaa systemaattisesti samoja tietoja. Jos tuomioistuin on esimerkiksi määrännyt asianosaisen nimen salassa pidettäväksi, Oikeusrekisterikeskus ei luovuta asianosaiseen liittyviä muitakaan diaaritietoja. Toimintatavalla varmistetaan se, ettei eri tietolähteistä saatavilla olevien tietojen perusteella voida selvittää salassa pidettävän asianosaisen henkilöllisyyttä.

Lain 17 §:n 2 momentin mukaan Oikeusrekisterikeskus voi salassapitosäännösten estämättä tuottaa ja luovuttaa ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä hovioikeudelle sen pyynnöstä sellaisia tietoaineistoja, joita hovioikeus tarvitsee sille tuomioistuinlain (673/2016) mukaan kuuluvan valvontatehtävän suorittamiseksi. Tiedonhallintalain 22 § sisältää yleissäännökset tietojen luovuttamisesta teknisen rajapinnan avulla viranomaisten välillä ja kyseisen lain 23 § säännöksen katseluyhteyden avaamisesta viranomaiselle. Pykälän 2 momentin säännös koskee tiedonsaantioikeutta oikeushallinnon sisällä, eikä tietojärjestelmälaissa ole enää tarvetta säätää erikseen tietojen sähköisestä luovuttamistavasta viranomaisten välillä, joten säännöksen tulisi sisältyä 12 §:än.

Tietojärjestelmälain 17 §:n 3 momentin mukaan Oikeusrekisterikeskus voi luovuttaa tiedotusvälineille toimituksellisiin tarkoituksiin myös kopiona, sähköisenä tallenteena tai teknisen käyttöyhteyden avulla sellaisia oikeudenkäynnin perustietoja ja muita diaaritietoja diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä, jotka tuomioistuimissa ovat julkisia ja joiden luovuttamista tuomioistuin ei ole rajoittanut. Tietojärjestelmälain 17 §:n 3 momentissa säädetään edelleen, että tietoja voidaan luovuttaa edellä tarkoitettulla tavalla asioista, jotka kuukauden kuluessa tiedon luovuttamishetkestä tulevat suulliseen käsittelyyn tai joissa hallintotuomioistuin järjestää katselmuksen, tai jotka ovat tulleet vireille tiedon antamista edeltäneen kuukauden aikana taikka joiden käsittelyvaiheita tiedotusväline on tietojenvälitysjärjestelmään tekemällään merkinnällä osoittanut seuraavansa.

Tiedotusvälineet voivat osoittaa tietopyyntönsä joko yksittäiselle tuomioistuimelle tai Oikeusrekisterikeskukselle. Yksittäinen tuomioistuin hakee tiedot omasta asianhallintajärjestelmästä ja Oikeusrekisterikeskus puolestaan oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä. Tietojen luovuttamisella Oikeusrekisterikeskuksesta tehostetaan tiedotusvälineiden tiedonsaantia, koska diaaritietojen luovuttaminen on mahdollista samalla kertaa diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä. Tiedotusvälineiden edustajien ei siten tarvitse käänntyä erikseen yksittäisten tuomioistuinten puoleen. Luovutettavien diaaritietojen perusteella tiedotusvälineet voivat tarvittaessa pyytää tarkempia tietoja asian ratkaiselta tuomioistuimelta.

Oikeusrekisterikeskus on luovuttanut elokuusta 2015 alkaen valtakunnallisesti tuomioistuinten diaaritietoja tiedotusvälineille journalistisiin tarkoituksiin. Tietopyyntöjen määrä on kasvanut jatkuvasti. Oikeusrekisterikeskus on vastaanottanut tiedotusvälineiltä tietopyyntöjä vuonna 2016 yhteensä 172, 2017 yhteensä 316, 2018 yhteensä 449 ja 2019 yhteensä 470 kappaletta. Tietopyynnöt on lähes poikkeuksetta yksilöity henkilön nimellä sekä henkilön muilla tunnistetiedoilla kuten syntymäajalla ja kotikunnalla. Nykyinen säännös ei mahdollista sitä, että Oikeusrekisterikeskus hakee tietoja oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä journalistisiin tarkoituksiin henkilön nimellä tai muulla henkilön tunnistetiedolla. Henkilöhakuperuste-kielto koskee vain valtakunnallista tietojärjestelmää. Tuomioistuinten ja Syyttäjälaitoksen omista rekistereistä ei ole erityissääntelyä, minkä vuoksi tuomioistuinten ja Syyttäjälaitoksen asiakirjojen antaminen ratkaistaan julkisuuslain säännöksiin perustuen. Tuomioistuinten rekistereistä ja esimerkiksi Syyttäjälaitoksen rangaistusmääräyksistä tietojen hakemista nimen perusteella ei ole rajoitettu.

Perustuslain 12 §:ssä säädetään sananvapaudesta ja viranomaisen asiakirjojen julkisuudesta. Tietosuoja-asetuksen 85 artiklassa on säännökset henkilötietojen käsittelyä koskevasta sananvapauspoikkeuksesta. Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on lainsäädännöllä sovittava yhteen tietosuoja-asetuksen mukainen oikeus henkilötietojen suojaan sekä oikeus sananvapauteen ja tiedonvälityksen vapauteen, mukaan lukien käsittely journalistisia tarkoituksia ja akateemisen, taiteellisen tai kirjallisen ilmaisun tarkoituksia varten. Tietojärjestelmälaissa tulee pyrkiä sovittamaan yhteen henkilötietojen suoja sekä oikeudenkäynnin julkisuuden periaate ja sananvapaus. Menettely, jolla mahdollistetaan myös henkilön nimeen perustuvien, journalistista tarkoitusta varten tehtyjen tietopyyntöjen keskittäminen Oikeusrekisterikeskukseen, helpottaisi sekä tiedotusvälineiden että tuomioistuinten työtä ja edistäisi tiedotusvälineiden ja sitä kautta muiden tahojen mahdollisuuksia saada tietoja tuomioistuinten asioista ja ratkaisusta mahdollisimman asianmukaisella tavalla. Henkilötietojen suojan kannalta muutos ei olisi huomattava, koska kyse on julkisista tiedoista, jotka olisivat joka tapauksessa saatavilla tuomioistuimista myös nimellä tai muulla henkilön tunnistetiedolla hakemalla. Hakutuloksista myös ilmenee henkilön asema kussakin jutussa, sillä diaaritietoihin on merkitty henkilön asema esimerkiksi vastaajana, asianomistajana, asianosaisena tai todistajana. Nimi tai muu henkilön tunnistetieto tulisi kuitenkin hyväksyä hakuperusteena vain silloin, kun on kyse sananvapauspoikkeukseen perustuvasta henkilötietojen käsittelystä. Oikeusrekisterikeskus valtakunnallisen tietovarannon

rekisterinpitäjänä varmistaa, kuuluuko tietopyyntö sananvapauspoikkeuksen piiriin. Käytännössä suurin osa journalistisessa tarkoituksessa tehdyistä tietopyynnöistä tulee valtamedian edustajilta. Oikeusrekisterikeskus ei luovuta tietoja 17 §:n 3 momentin nojalla, jos journalistista tarkoitusta ei ole.

17 §:n mukaan tietoja luovutetaan tiedotusvälineille toimituksellisiin tarkoituksiin. Tietosuoja-säännöksissä käytetään ilmaisua journalistinen tarkoitus. Tietojärjestelmälaissa tulisi käyttää yleislakien kanssa yhteneviä termejä. Journalistinen tarkoitus on myös terminä tasapuolisempi eri journalistiryhmille, koska journalismia tehdään lisääntyvässä määrin perinteisten medioiden ulkopuolella.

Säännös tietojen luovuttamisesta tiedotusvälineille koskee tietojensaantioikeutta eikä pelkääntään sähköistä luovutustapaa, joten säännös tulisi siirtää yleistä tietojensaantioikeutta koskevaan 16 §:än.

Tietojärjestelmälain 18 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan Oikeusrekisterikeskuksen on poistettava henkilötiedot ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä vuoden kuluessa siitä, kun toiselle viranomaiselle välitettävät ilmoitukset rekisterinmerkintöjen tekemistä varten on toimitettu viranomaiselle, ja ratkaisua tai sen lopputulosta koskevat merkinnät viiden vuoden kuluessa siitä, kun asiassa on annettu lainvoimainen ratkaisu. Momentin 2 kohdan mukaan Oikeusrekisterikeskuksen on poistettava henkilötiedot diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä vuoden kuluessa siitä, kun asiassa on tehty ratkaisu. Tiedot poistetaan määräaikaisten kuluessa tietojärjestelmälaissa tarkoitetuista valtakunnallisista järjestelmistä, mutta tiedot jäävät tuomioistuinten, Syyttäjälaitoksen ja oikeusaputoimistojen omiin rekistereihin.

Ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmän tiedoille on säädetty kaksi toisistaan poikkeavaa poistoaikaa riippuen poistettavista henkilötiedoista. Diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliselle käsittelyjärjestelmälle on säädetty vuoden poistoaika. Lain esitöissä poistoaikoja on perusteltu osajärjestelmien käyttötarkoituksella. Koska säännökset koskevat vain valtakunnallista järjestelmää, niillä ei ole vaikutuksia niiden oikeushallinnon viranomaisten järjestelmiin ja rekisteritietoihin, joita valtakunnalliseen järjestelmään sisältyy. Kun lakia on valmisteltu, mainitut osajärjestelmät ovat olleet toisistaan selvästi erillisiä järjestelmiä. AIPA- ja HAIPA-järjestelmissä sekä diaaritiedot että ratkaisuasikirjat ja niiden välittämistä koskevat tiedot tallennetaan samalle asialle, minkä vuoksi niiden eriaikainen poistaminen ei ole tarkoituksenmukaista.

Oikeusrekisterikeskus luovuttaa keskitetysti tuomioistuinten ratkaisuasikirjoja ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä tutkimustarkoituksiin sekä viranomaisen suunnittelu- ja selvitystyötä varten. Luovuttamista edeltää julkisuuslain 28 §:ssä säädetty kaksijakoinen lupaharkinta, mikä sisältää niin oikeusharkintaa kuin tarkoituksenmukaisuusharkintaa. Tutkijoilla on usein tarve yli viisi vuotta vanhoille ratkaisuasikirjoille. Oikeusrekisterikeskuksella on myös ajoittainen tarve selvittää ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä yli viisi vuotta vanhoja asioita liittyen tietojen välittämiseen täytäntöönpanoviranomaisille. Tietojärjestelmien tekninen kehitys, tutkijoiden tiedon tarve sekä oikeushallinnon ratkaisuasikirjojen luovuttamisen tehokas keskitäminen ja Oikeusrekisterikeskuksen ajoittainen selvitystarve huomioiden, viiden vuoden poistoaikaa ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmän tiedoille voidaan pitää liian lyhyenä.

Tietojärjestelmälain yhtenä keskeisenä tarkoituksena on ollut edistää tiedotusvälineiden mahdollisuuksia saada tietoja tuomioistuimien ja syyttäjän käsittelemistä asioista mahdollisimman asianmukaisella tavalla. Diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisen käsittelyjärjestelmän yhtenä käyttötarkoituksena on välittää yleisölle tietoa tuomioistuinten käsittelyssä olevista asioista. Oikeudenkäyntiprosessi alkaen asian vireilletulosta tuomioistuimeen ja päättyen lainvoimaisen tuomion antamiseen saattaa kestää useita vuosia. Jotta tarkoitus tietojen välittämisestä

yleisölle voisi käytännössä toteutua journalistisen toiminnan ja tutkimusten kautta, tulisi poistoaikojen olla nykyisiä pidempiä.

Samat asiakirjat ja diaaritiedot kuin edellä mainituissa osajärjestelmissä on Kansallisarkiston päätöksillä 27.5.2019 KA/14255/07.01.01.03.01/2018 (HAIPA) ja 14.5.2019 KA/14902/07.01.01.03.01/2018 (AIPA) määrätty tuomioistuimissa ja Syyttäjälaitoksessa pysyvästi säilytettäväksi.

Huomioiden tiedotusvälineiden ja tutkijoiden tiedon tarve sekä tietojen tehokas keskitetty luovuttaminen ja tietojärjestelmien tekninen kehitys suhteessa rekisteröityjen henkilötietojen suojaan, voidaan kymmenen vuoden poistoaikaa pitää sekä ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmässä että diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisessa käsittelyjärjestelmässä perusteltuina. Mikäli tutkija tai tiedotusvälineen edustaja haluaisi tietoja yli kymmenen vuotta vanhoista asioista, hän voisi edelleen kääntyä yksittäisen tuomioistuimen puoleen. Nykyiset poistoajat johtaisivat siihen, että tutkijat ja tiedotusvälineet joutuisivat kääntymään lähes poikkeuksetta yksittäisten tuomioistuinten puoleen.

Rekisteröityjen yksityisyyden suoja huomioiden henkilötietojen poistoaikojen laskemisen tulisi alkaa ratkaisun antopäivästä. Alempien oikeusasteiden ratkaisujen lainvoimaiseksi tulemisessa voi kestää useita vuosia, minkä vuoksi poistoaikojen sitomista ratkaisun lainvoimaiseksi tulo päivään ei voida pitää tarkoituksenmukaisena. Poistoaajan sitominen ratkaisun antopäivään tekisi järjestelmästä myös rekisteröidyn kannalta selkeämmän. Jos poistoaika lasketaan ratkaisun antopäivästä, tietojen säilytysajat voisivat pitkien käsittelyaikojen takia yksittäistapauksissa lyhentyä poistoaikojen pidentämisestä huolimatta, mutta valtaosassa tapauksia ne todennäköisesti pidentyisivät. Muutos ei kuitenkaan olennaisesti vaikuttaisi rekisteröityjen yksityisyyden suojaan, sillä samat tiedot säilytetään tuomioistuinten rekistereissä pysyvästi.

2.3 Laki Oikeusrekisterikeskuksesta

Oikeusrekisterikeskuksesta annetun lain (625/2012) 2 §:n 1 momentin mukaan Oikeusrekisterikeskuksen päällikkönä on johtaja, joka vastaa Oikeusrekisterikeskuksen toiminnan tuloksellisuudesta. Oikeusrekisterikeskuksen koko on lain säätämisen jälkeen kasvanut merkittävästi. Oikeusrekisterikeskuksen päällikkö on valtion virkamiesasetuksen (971/1994) 28 §:n 2 momentin 1 kohdan muutoksella (71/2020) muutettu 1.3.2020 lukien valtion ylimmän virkamiesjohdon viraksi. Päällikön viran nimi tulisi muuttaa johtajasta ylijohdajaksi. Jos viran nimi muutetaan ylijohdajaksi, tekninen sanamuutos tulisi tehdä kaikkiin pykäliin, joissa johtaja mainitaan.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on selkeyttää oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon tietojen luovuttamista sekä tietojen poistamista koskevia säännöksiä sekä parantaa mahdollisuuksia luovuttaa keskitetysti tietoja journalistiseen tarkoitukseen tuomioistuimissa käsiteltävistä asioista. Ehdotetut säännökset myös selkeyttävät Oikeusrekisterikeskuksen oikeuksia ja velvollisuuksia. Tavoitteena on myös selvittää soveltamisalaa oikeusaputoimistojen osalta ja pyrkiä vahvistamaan oikeushallinnon viranomaisten oikeuksia käyttää toisen viranomaisen valtakunnalliseen tietovarantoon tallentamia tietoja. Esityksen tavoitteena on lisäksi varmistaa lainsäädännön yhdenmukaisuus tiedonhallintalain kanssa ja poistaa tiedonhallintalain kanssa päällekkäiset säännökset.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi tietojärjestelmälain kumoava uusi laki oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta (*tietovarantolaki*). Tietovarantolaki vastaisi pääosin nykyistä tietojärjestelmälakia, mutta säädösteknisistä syistä laki annettaisiin uutena lakina. Uudessa laissa ehdotetaan käytettävän termin *tietojärjestelmä* sijaan termiä *tietovaranto*, jotta termit vastaisivat tiedonhallintalaissa käytettyjä termejä. Oikeusrekisterikeskuksen oikeutta luovuttaa tietoja journalistiseen tarkoitukseen ehdotetaan laajennettavan ja tietojen poistoaikoja pidennettävän. Lisäksi Oikeusrekisterikeskuksen päällikön viran nimi ehdotetaan muutettavan johtajasta ylijohtajaksi.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset

Tietojen luovuttamista ja poistamista koskevilta osilta esityksen ei arvioida edellyttävän merkittäviä muutoksia Oikeusrekisterikeskuksen tietojärjestelmiin eikä lisäävän tarvetta Oikeusrekisterikeskuksen lisäresursseille. Muilta osin esityksen tarkoituksena on selkeyttää olemassa olevaa tilannetta, eikä sillä tämän vuoksi ole taloudellisia vaikutuksia.

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Ehdotettu laki tulisi selkeyttämään diaaritietojen luovuttamista oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta. Uusi laki mahdollistaisi sen, että Oikeusrekisterikeskus voisi luovuttaa keskitetysti enintään kymmenen vuotta vanhoja tuomioistuinten diaaritietoja valtakunnallisesta tietovarannosta. Ehdotettu laki mahdollistaisi myös sen, että Oikeusrekisterikeskus voisi hakea tietoja journalistiseen tarkoitukseen myös henkilön nimellä tai muulla henkilön tunnistetiedolla. Tuomioistuimet voisivat edelleen luovuttaa tietoja omista järjestelmistään. Oikeusrekisterikeskuksen luovuttamismahdollisuuksien laajentamien vähentäisi tuomioistuinten työmäärää, kun tiedotusvälineiden edustajan ei tarvitsisi tiedustella asioita yksittäisistä tuomioistuinta silloin, kun tietopyyntö koskee useissa tuomioistuimissa käsiteltyjä asioita. Oikeudenkäyntiasiakirjoja koskevat tietopyynnöt osoitettaisiin edelleen tuomioistuimelle itselleen. Oikeusapupiirien velvollisuudet eri tietojen toimittamiseen selkenisivät.

Yhteiskunnalliset vaikutukset

Ehdotetuilla muutoksilla voidaan arvioida olevan vaikutusta tiedotusvälineiden tiedonsaannin tehostamisessa. Tiedotusvälineiden on mahdollista saada samalla kertaa valtakunnallisesta tietovarannosta kaikkien tuomioistuimen diaaritiedot kymmenen vuoden ajalta sen sijaan, että tietoja tarvitsisi tiedustella erikseen jokaisesta tuomioistuimesta. Tiedotusvälineiden tiedonsaannin tehostaminen nopeuttaisi välillisesti myös kansalaisten tiedonsaantia yhteiskunnallisesti merkittävissä asioissa sekä julkisuudessa kiinnostusta herättäneissä asioissa. Myös tutkijoiden tiedonsaanti ratkaisiasiakirjoista tehostuisi, jos tietojen poistoaika nostettaisiin viidestä vuodesta kymmeneen vuoteen. Rekisteröityjen osalta muutos tarkoittaisi sitä, että samat tiedot olisivat kauemmin saatavilla kahdesta eri rekisteristä; valtakunnallisesta tietovarannosta ja tuomioistuinten omista järjestelmistä. Rekisteröityjen yksityisyyden suojaa parantaisi kuitenkin se, että henkilötietojen poistoaikojen laskeminen alkaisi ratkaisun antopäivästä eikä ratkaisun lainvoimaiseksi tulemisesta.

Tietojärjestelmälain valmisteluvaiheessa oli tarkoitus rakentaa tuomioistuinten kyselykäyttöjärjestelmä (Kyösti) palvelemaan tiedotusvälineitä koko käräjäoikeusverkostoon. Tiedotusvälineitä palvelevaa kyselykäyttöjärjestelmää ei kuitenkaan toteutettu suunnitellussa laajuudessa. Ehdotetut muutokset parantaisivat tiedotusvälineiden tiedonsaantia, joka olisi ollut myös kyselykäyttöjärjestelmän käyttöönoton tarkoitus.

5 Lausuntopalaute

5.1 Laki oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä

Johdanto

Tietojärjestelmälakia koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta pyydettiin ajalla 27.2. – 27.3.2020 lausunto yhteensä 52 taholta Lausuntopalvelu.fi –palvelun kautta. Lausunnot ovat saatavilla Lausuntopalvelu.fi –palvelussa. Lausunnon antoivat apulaisoikeuskansleri, eduskunnan apulaisoikeusasiamies, Helsingin hallinto-oikeus, Hämeenlinnan hallinto-oikeus, Itä-Suomen hallinto-oikeus, Itä-Suomen hovioikeus, Kanta-Hämeen käräjäoikeus, korkein hallinto-oikeus, korkein oikeus, Kymenlaakson käräjäoikeus, Oikeusrekisterikeskus, Oikeustoimittajat ry, Pohjanmaan käräjäoikeus, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Journalistiliitto, Syyttäjälaitos, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Tuomioistuinvirasto, Turun hovioikeus ja vakuutusosasto.

Lain nimike ja käsitteet sekä tietovarannon rakenne, ylläpito ja käyttötarkoitus

Lain nimikettä, käsitteistöä ja tietovarannon rakennetta koskeviin esitettyihin teknisiin muutoksiin suhtauduttiin lausunnoissa myönteisesti. Muun muassa Tuomioistuinvirasto totesi, että lain nimikkeen muuttaminen tietovarannoksi kuvaa paremmin lain puitteissa tapahtuvaa valtakunnallista tietojen käsittelyä, koska kyseessä ei ole yksi yhtenäinen tietojärjestelmä, vaan looginen rekisteri, joka pitää sisällään useaan oikeushallinnon viranomaisen tietojärjestelmään tallennettuja tietoja. Niin ikään arkisto-termin poistaminen raportointi- ja tilastojärjestelmästä selkeyttää nykytilaa, sillä kyseisessä osajärjestelmässä ei säilytetä tai käsitellä tietoja arkistointitarkoituksessa.

Apulaisoikeuskansleri katsoi, että tietovarannon sisällön rajaaminen tiedon käyttötarkoituksen mukaan on ratkaisuna uusi ja tarkoittaa sitä, että yksittäisten tietojärjestelmien tiedot ovat osin valtakunnallista tietovarantoa ja osin viranomaisen omia tietoja, joiden käsittely ilman erityistä sääntelyä määritellään yleislaeissa. Apulaisoikeuskanslerin mukaan ratkaisua voi pitää vaikeaselkoisena ja olisi perusteltua selvittää, olisiko tarkoituksenmukaista säätää yleisesti tiedon käsittelyn perusteista ja rekisterinpitäjyydestä oikeushallinnolle yhteisesti tuotetuissa tietojärjestelmissä. Selvitys yleisistä tiedon käsittelyn perusteista oikeushallinnon tietojärjestelmissä vaatisi tietovarannon ja koko lain rakenteen uudelleen arviointia, jota ei ole mahdollista tehdä ilman, että se merkittävästi viivästyttäisi ehdotettujen muutosten käsittelyä. Tästä syystä oikeushallinnon tietojärjestelmien laajempi arviointi on jätetty tehtäväksi sopivassa yhteydessä myöhemmin.

Apulaisoikeusasiamies, apulaisoikeuskansleri ja Tuomioistuinvirasto suhtautuivat kriittisesti tietovarannon rekisteripitoa koskeviin esitettyihin säännöksiin. Apulaisoikeusasiamies totesi, että henkilötietoja käsitellään tuomioistuimissa esimerkiksi Sakari-, Tuomas- ja Ritu-järjestelmissä, jotka kuuluvat tietojärjestelmälaissa tarkoitettuun tietovarantoon. Tuomioistuimet ilmoittavat tietosuojaselosteissaan rekisterinpitäjäksi tietovarannossa tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn osalta kunkin tuomioistuimen, mutta myös Oikeusrekisterikeskus ilmoittaa omassa tietosuojaselosteessaan itsensä rekisterinpitäjäksi. Tietosuojaselosteet viittaisivat yhteisrekiste-

rinpitolanteeseen. Apulaisoikeuskansleri katsoi, että ratkaisua, jossa sama yhdessä tietojärjestelmässä oleva tieto voi olla yhtä aikaa valtakunnallisen tietovarannon tietoa sekä viranomaisen oman asiarekisterin tietoa, voi pitää sekavana ja se saattaa vaikeuttaa rekisteröidyn mahdollisuuksia päästä oikeuksiinsa. Tuomioistuinvirasto suhtautui kriittisesti Oikeusrekisterikeskuksen yksinomaiseen rekisterinpitäjyyteen sillä perusteella, että tietojen käyttötarkoitus on laissa määritelty yltäasolla, mutta yksityiskohtaisempi määrittely tarvittavista tilastoista ja tietoaineistoista jää säännöksessä mainituille toimijoille. Esitystä on täsmennetty rekisterinpidon osalta.

Tietosuojavaltuutetun toimisto esitti, että käyttötarkoitusta tulisi laajentaa koskemaan myös 15 §:n 1 ja 2 momentin tarkoitukset ja supistaa tiedon välittämistä yleisölle -käyttötarkoitusta vastaamaan paremmin 16 §:n yksityiskohtaisia luovutussäännöksiä, jotta käyttötarkoituksen määritelmästä voisi kohtuudella päätellä, missä tarkoituksissa kyseisiä henkilötietoja tullaan käsittelemään. Käyttötarkoituksen laajempi arviointi ei ole mahdollista ilman, että se merkittävästi viivästyttäisi esityksessä ehdotettujen muutosten käsittelyä, minkä takia arviointi on jätetty tehtäväksi sopivassa yhteydessä myöhemmin.

Tietosuojavaltuutetun toimisto kiinnitti huomioita 10 §:n säännökseen tietovarantoon talletettavista henkilötiedoista. Säännöksessä henkilötiedot liitetään asianosaiseen ja muuhun asiaan osalliseen. Rikosasioiden tietosuojalain 8 § edellyttää henkilöiden erilaisten roolien ja oikeusasemien erottelua eikä tällaista julkisuuslaissa käytettyä asianosaisen tai muun asiaan osallisen erottelua voida pitää rikosasioissa riittävänä vaan niiden osalta rooleja tulisi täsmentää eli milloin henkilön on epäiltynä, tuomittuna, asianomistajana tai todistajana. Tietosuojavaltuutetun toimiston mukaan sääntelyä tulisi täsmentää, kun sillä on merkitystä luovutettaessa tietoja henkilöhakuperusteisesti. Nykytilan arviointia on täsmennetty tältä osin.

Oikeus hakea esiin ja käyttää tietovarantoon tallennettuja tietoja

Lausunnoissa suhtauduttiin yhtäältä myönteisesti ja toisaalta kriittisesti ehdotukseen lisätä 12 §:n 1 momenttiin uusi 4 kohta, jossa säädettäisiin tuomioistuimelle oikeus salassapitosäännösten estämättä hakea esiin ja käyttää toisen tuomioistuimen ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään tai diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään tallentamia ratkaisutietoja ja ratkaisuasikirjoja oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi.

Kymenlaakson kärjäoikeus katsoi, että oikeushallinnon viranomaisten aikaisempaa parempi pääsy toistensa tietoihin on merkittävä parannus kärjäoikeuden lainkäytön kannalta. Kanta-Hämeen kärjäoikeus kannatti ehdotusta, sillä se edistäisi oikeuskäytännön yhtenäisyyttä salassa pidettävissä asioissa, etenkin seksuaalirikosasioissa, joita koskevassa julkisessa keskustelussa on esiintynyt yhdenmukaisuusvaatimuksia. Myös Hämeenlinnan hallinto-oikeus kannatti ehdotusta. Helsingin ja Itä-Suomen hallinto-oikeudet pitivät perusteltuna, että katseluoikeus rajattaisiin ratkaisu- ja päätöstietoihin, kun otetaan huomioon katseluoikeuden tarkoitus. Turun hovioikeus totesi, että salassapitoa koskevilla säännöksillä suojataan sinänsä tärkeitä intressejä, mutta toisaalta väärinkäytösten mahdollisuutta on pidettävä vähäisenä, kun tietoihin pääsee käsiksi nimenomaan toinen tuomioistuin eikä kuka tahansa taho. Oikeuskäytännön parempi yhtenäistäminen eri hovioikeuksienkin välillä on kannatettava tavoite.

Ehdotusta vastustivat osittain korkein hallinto-oikeus ja korkein oikeus. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että tammikuun alussa 2020 voimaan tulleessa oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettussa laissa korkeimman hallinto-oikeuden asemaa on pyritty kehittämään aiempaa enemmän hallintoa ja hallintotuomioistuimia ratkaisullaan ohjaavan tuomioistuimen suuntaan. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan se huolehtii oikeuskäytännön yhtenäisyydestä ensisijaisesti ennakkopäätöksillään ja lyhyillä ratkaisuselosteillaan, joiden julkaisemisesta se päättää itse niiden ennakkopäätösarvon perusteella. Tähän nähden ratkaisulla, jossa kaikki korkeimman hallinto-

oikeuden päätökset olisivat tuomioistuinten vapaasti saatavilla valtakunnallisesta tietovarannosta, voi olla oikeuskäytännön yhtenäisyyden kannalta vaikeasti ennakoitavia vaikutuksia.

Korkein oikeus piti ehdotettua säännöstä ongelmattomana ja kannatettavana siltä osin kuin tuomioistuimille annettaisiin katseluoikeus toisten tuomioistuinten tallentamiin julkisiin ratkaisutietoihin ja -asiakirjoihin. Korkein oikeus katsoi kuitenkin, että ehdotettua katseluoikeutta olisi perusteltua tarkastella syvällisemmin erityisesti sellaisissa asioissa, joihin liittyy jokin korostetun tärkeä salassapitointressi. Erityisesti tämä koskee valtio- ja maanpetosasioita sekä siviili- ja sotilastiedustelua koskevia asioita. Myös anonyymiin todisteluun ja salaisiin pakkokeinoihin liittyy korostettu salassapitointressi. Korkeimman oikeuden mukaan perusteellisempaa arviointia edellyttää myös käytännössä tavanomainen tilanne, jossa tuomioistuimen ratkaisu on pääosin julkinen, mutta se on määrätty salassa pidettäväksi siltä osin kuin ratkaisusta ilmenee asianomistajan henkilöllisyys rikosasiassa, joka koskee erityisen arkaluonteista asianomistajan yksityiselämään liittyvää seikkaa, jolloin salassapitosääntelyssä on kysymys perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän suojan toteuttamisesta. Lisäksi korkein oikeus totesi, ettei esityksessä ole tarkasteltu tarkemmin ehdotetun säännöksen suhdetta tiedonhallintalain 4 luvun ja 23 §:n sääntelyyn eikä lain 18 §:n nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen asiakirjojen turvallisuusluokittelusta valtionhallinnossa (1101/2019). Korkein oikeus katsoi, että lisäksi olisi tarpeen pyrkiä selventämään, olisiko katseluoikeus käytännössä tuomioistuimella viranomaisena vai yksittäisellä tuomarilla ja esittelijällä.

Esityksen mukaan 12:än lisättäisiin uusi 6 momentti, jossa säädettäisiin Tuomioistuinviraston oikeudesta käyttää tilastointi- ja raportointijärjestelmään tallennettuja tietoja. Tuomioistuinvirasto totesi, että ehdotuksessa ei ole tarkemmin määritelty sitä, mitä raportoinnilla käytännössä tarkoitetaan ja miten se eroaa tilastoinnista. Ehdotuksessa ei ole arvioitu myöskään sitä, mitä henkilötietojen käsittelyn näkökulmasta tarkoittaa Tuomioistuinviraston oikeus hakea esiin ja käyttää raportointi- ja tilastointijärjestelmään tallennettuja tietoja. Tuomioistuinviraston mukaan ehdotusta olisi syytä täsmentää niin, että Tuomioistuinvirastossa tapahtuvan tietovarannon tietojen käyttämisen käsittelyperusta olisi täsmällinen ja tarkkarajainen.

Esitystä on täsmennetty 12 §:n osalta.

Lisäksi Asianajajaliitto ehdotti, että 12 §:n mukainen katseluoikeus laajennettaisiin koskemaan asianajajia, koska myös asianajajille on tärkeää oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistaminen. 12 §:ssä säädetään siitä, miten valtakunnalliseen tietovarantoon tietoja tallentavat oikeushallinnon viranomaiset voivat käyttää muiden oikeushallinnon viranomaisen tietovarantoon tallentamia tietoja. Lisäksi pykälässä säädetään oikeusministeriön ja Tuomioistuinviraston oikeudesta käyttää tilastointi- ja raportointijärjestelmään tallennettuja tietoja toimintansa suunnittelua ja seurantaan varten. Pykälässä ei säädetä yleisestä eikä oikeuslaitoksen ulkopuolisten tahojen tietojensaantioikeudesta, eikä Asianajajaliitto tallenna tietoja oikeushallinnon valtakunnalliseen tietovarantoon. Lausunto ei tältä osin aiheuta muutosta ehdotuksiin.

Tietojen luovuttaminen journalistisiin tarkoituksiin

16 tai 17 §:ä koskeviin esitettyihin muutoksiin suhtauduttiin lausunnoissa pääosin myönteisesti. Muutosten nähtiin parantavan tiedotusvälineiden tiedonsaantia ja vähentävän jonkin verran tuomioistuinten työtä. Jonkin verran kritiikkiä esitettiin siitä, että hakuperusteena voitaisiin käyttää myös nimeä tai muuta henkilön tunnistetietoa silloin, kun tietoja luovutetaan journalistisiin tarkoituksiin.

Suomen Journalistiliitto ry kannatti esitystä, että tietojärjestelmälaissa käytettäisiin yleislakien kanssa yhteneviä termejä ja luovuttaisiin ilmaisusta toimituksellinen tarkoitus, koska journalismia tehdään lisääntyvässä määrin perinteisten medioiden ulkopuolella. Esimerkiksi vapaat journalistit eivät tutkivaa journalismia tehdessään ole työsuhteessa valtamediaan, vaan toimivat itsenäisesti. On tärkeää, että varmistetaan eri journalistiryhmien tasapuolinen kohtelu.

Suomen Journalistiliitto ry:n mukaan esitetty muutos edistäisi sananvapauden toteutumista ja lisääisi yhteiskunnan avoimuutta. Korkein hallinto-oikeus ja Pohjanmaan kärjäoikeus pitivät perustuslain 12 §:ssä turvattun sananvapauden ja tuomioistuinten työmäärän näkökulmasta myönteisenä, että Oikeusrekisterikeskus voi luovuttaa keskitetysti oikeudenkäynnin perustietoja ja muita diaaritietoja. Myös Turun hovioikeus kannatti ehdotusta todeten, ettei mitään olennaista oikeustilan muutosta tapahtuisi, koska kyse on julkisista tiedoista, jotka joka tapauksessa on saatavissa tuomioistuimelta. Helsingin hallinto-oikeus ja vakuutus-oikeus arvioivat, ettei ehdotetulla muutoksella ole juurikaan vaikutusta tuomioistuimen työmäärään, koska tuomioistuinta työllistävät tietopyynnöt nimenomaan salassa pidettävissä asioissa eikä julkisissa. Oikeustoimittajat ry totesi, että mitä enemmän tietopyyntöjä keskitetään tuomioistuimilta Oikeusrekisterikeskukselle, sitä enemmän täytyy kiinnittää huomiota myös tietopyyntöihin vastaamiseen osoitettuihin resursseihin.

Apulaisoikeuskanslerin mukaan esitetyn muutoksen suhdetta perustuslaissa turvattuun yksityisyyden suojaan tulisi arvioida laajemmin, koska henkilön nimellä tapahtuvaa hakukieltoa perusteltiin voimassa olevan lain esitöissä (HE 102/2009 vp) yksityisyyden suojan ja oikeudenkäynnin julkisuuden yhteensovittamisella. Tämän osalta esitystä on täsmennetty.

Tietosuoja-valtuutetun toimisto totesi, että ehdotettu 16 §:n 3 momentti ei koske ainoastaan henkilötietojen luovutuksia vaan luovutusta edeltävää henkilötietojen käsittelyä eli henkilöllisiä hakuja tietovarannosta. Tietosuoja-valtuutetun toimiston mukaan henkilötietojen suojan näkökulmasta merkittävä yksityiskohta liittyy siihen, mikä on henkilöllisen haun kohdeaineisto ja miten henkilöhakuisuus on ajateltu toteutettavan. Kun otetaan huomioon rikosasioiden tietosuojalain 8 §:n vaatimukset henkilöiden erilaisten roolien ja oikeusasemien erottelusta, tulisi haun tuloksesta ilmetä se, milloin kyse on epäilystä, tuomitusta, asianomistajasta tai todistajasta tai muusta asianosaisesta. Esitystä on tältä osin täsmennetty. Valtakunnalliseen tietojärjestelmään sisältyvissä tuomioistuinten diaareissa on merkitty henkilön asema, joka tulee näkyviin aina, kun tietoja haetaan. Järjestelmä täyttää rikosasioiden tietosuojalain vaatimukset.

Pohjanmaan kärjäoikeus ja vakuutus-oikeus kiinnittivät huomiota siihen, että myöskään eri tietolähteiden tietoja yhdistelemällä ei saa syntyä sellaista tilannetta, että salassa pidettävää tietoa paljastuu. Myös korkein hallinto-oikeus katsoi, että oikeudenkäyntiasiaa koskevien diaaritietojen luovuttaminen saattaa tapauksesta riippuen olla osin lainvastaista myös silloin, kun tietopyynnön esittäjällä on journalistinen tarkoitus. Tietopyyntöihin vastaamisessa on siten journalistista poikkeustakin sovellettaessa huolehdittava siitä, että tietojen luovuttamisessa noudatetaan julkisuuslaissa ja muussa lainsäädännössä olevia vaatimuksia.

Lisäksi vakuutus-oikeus katsoi, että olisi hyvä määritellä toimenpiteet, joilla hallintotuomioistuin ja erityistuomioistuin voi rajoittaa tiedon antamista lain 16 §:n 3 momentin perusteella. Järjestelmien teknisessä kehityksessä tulisi ottaa huomioon tietojen siirtyminen automaattisesti tuomioistuimen omista järjestelmistä valtakunnalliseen tietovarantoon ilman, että tuomioistuimen tarvitsee tehdä lisätoimenpiteitä. Lausunto ei tältä osin aiheuta muutosta ehdotuksiin. Tällä hetkellä tuomioistuimen omaan järjestelmään tehty merkintä salassapidosta välittyy automaattisesti valtakunnalliseen tietojärjestelmään.

Vakuutusosikeus ehdotti myös, että 16 §:n 3 momenttia täsmennettäisiin siltä osin, että lainkohdassa hallintotuomioistuimella tarkoitetaan myös vakuutusosikeutta, koska jossain määrin valitsee epäselvyyttä siitä, tarkoitetaanko termillä hallintotuomioistuimet myös erityistuomioistuinta vai ei. Esitystä on täsmennetty tältä osin.

Tietojen poistaminen rekisteristä

Lausunnoissa katsottiin yhtäältä, että esitetty pidennys kymmenen vuoden poistoaikoihin ei ole riittävä, vaan poistoaikoja tulisi pidentää enemmän. Toisaalta osa lausunnonantajista piti riittämättömänä perusteita poistoaikojen pidentämiselle.

Apulaisosikeuskansleri totesi, että tietosuojalaki edellyttävät henkilötietojen poistamista, kun niiden käsittelylle ei ole enää käyttötarkoituksen mukaista tarvetta. Tietojen säilyttämisaajan pidentämistä tulisi perustella laajemmin ottaen huomioon tiedon poistamista koskevat velvoitteet. Tietosuojavaltuutetun toimisto lausui ymmärtävänsä haasteet, jotka tulevat voimassaolevasta säilytysajan laskentatavasta, jossa säilyttämisaika alkaa, kun asiassa on annettu lainvoimainen ratkaisu. Lopputulos voi olla sama erityisesti silloin, kun lainvoimaisen ratkaisun saaminen kestää viisi vuotta. Jos tämä koskee vain pientä osaa ratkaisuista ja päätöksistä ja ylipäänsä säilytettävistä henkilötiedoista, säilyttämisaikojen kategoriselle pidentämiselle ei ole tietosuojavaltuutetun toimiston mukaan esitetty käyttötarkoituksesta johtuvia perusteita. Esitystä on täsmennetty tältä osin.

Suomen Journalistiliitto ry:n mukaan tietojen säilyttäminen rekisterissä aiempaa pidempään parantaisi journalistien toimintamahdollisuuksia. Muutos on etenkin tutkivan journalismin kannalta tarpeen, ja parantaisi kansalaisten tiedonsaantia yhteiskunnallisesti merkittävissä asioissa edistäen näin sananvapauden toteutumista. Journalistiliitto ja Oikeustoimittajat ry ehdottivat harkittavaksi kymmenen vuoden sijaan 20 vuoden poistoaikaa. Etenkin rikosasioissa kymmenen vuotta on edelleen varsin lyhyt aika. Esimerkiksi elinkautisen vankeuden lähtökohtainen vähimmäiskesto on 12 vuotta, ja yksittäisten oikeusprosessien kesto voi ylittää kymmenen vuotta. Lausunnot eivät tältä osin aiheuta muutosta ehdotuksiin.

Tuomioistuinvirasto, Turun hovioikeus, Kymenlaakson kärjäoikeus ja Pohjanmaan kärjäoikeus kannattivat poistoaikojen pidentämistä, koska se keskittäisi tietopyyntöjen käsittelyä Oikeusrekisterikeskukselle, keventäisi tuomioistuinten hallinnollista työtaakkaa sekä edistäisi tiedotusvälineiden ja tutkijoiden tiedonsaantia. Tuomioistuinvirasto ja Turun hovioikeus pitivät esitystä hyödyllisenä myös siksi, että poikkeavat säilytysajat eri järjestelmissä ovat perustuneet osajärjestelmien eri käyttötarkoituksiin. Tuomioistuimille parhaillaan kehitettävät uudet lainkäyttöasioiden asianhallintajärjestelmät AIPA ja HAIPA eivät kuitenkaan enää jakaudu erikseen diaaritietojen ja ratkaisutietojen osajärjestelmiin, vaan lainkäyttöasiaan liittyvät tiedot käsitellään uusissa asianhallintajärjestelmissä samalla lainkäyttöasialla. Valtakunnalliseen tietojenkäsittelyyn liittyvien käyttäjäroolien ja käyttöoikeuksien toteuttaminen uusiin järjestelmiin helpottuu, kun samalle asialle ei tarvitse kehittää erikseen useita eri poistoaikoja.

Pohjanmaan kärjäoikeus piti oikeusasioiden käsittelyjen keston takia tarkoituksenmukaisena myös sitä, että poistoaikojen laskeminen alkaisi ratkaisun antopäivästä.

Muuta

Suomen Asianajajaliitto ehdotti, että lakiin tehtäisiin asianajajakunnan tiedonsaantioikeutta koskeva lisäys ja tiedonsaantioikeuden laajuutta tarkasteltaisiin asianajajakunnan asema ja asianajajan salassapitovelvollisuus huomioiden. Tiedonsaantioikeuden toteutumiseksi asianajajilla

tulisi olla vähintään samat oikeudet oikeushallinnon valtakunnallisessa tietojärjestelmässä oleviin tietoihin, kuin journalistisessa tarkoituksessa hankittaviin tietoihin. Tietojärjestelmälain uudistamisen yhteydessä ei ole arvioitu asianajajien tiedonsaantioikeutta, eikä sen arviointi olisi mahdollista ilman, että se merkittävästi viivästyttäisi esityksessä ehdotettujen muutosten käsittelyä. Tästä syystä asianajajien tiedonsaantioikeuden arviointi on jätetty tehtäväksi sopivassa yhteydessä myöhemmin.

Pohjanmaan käräjäoikeus kiinnitti huomiota tarpeeseen tehdä selvennyksiä tuomioistuinten velvollisuuden antaa tietoa omista asianhallintajärjestelmistään. Tietosuojavaltuutetun toimisto toteaa, että kun kyse on erityissäännösten suhteesta julkisuuslakiin ja henkilötietojen suojaa koskevaan lakiin, tulisi oikeusministeriön ryhtyä julkisuuslain uudistamiseen siten, että tietosuojasetuksen 85 ja 86 artikloista ilmenevä yhteensovittamisen tavoite näkyisi myös julkisuuslain säännöstasolla eikä kyse olisi siitä, että sananvapaus ja julkisuus syrjäyttäisivät henkilötietojen suojaan kuuluvat intressit. Tällöin voitaisiin laaja-alaisemmin ratkaista oikeudelliseen ratkaisutoimintaan liittyvät yleiset tiedonsaanti-intressit sekä ratkaisutoiminnassa väistämättä käsiteltävien henkilötietojen suoja. Tietojärjestelmälain uudistamisen yhteydessä ei ole arvioitu julkisuuslain uudistamistarpeita muutoin kuin teknisien termimuutosten osalta eikä oikeudenkäyntien julkisuuslakien päivittämistarpeita lainkaan. Julkisuuslakien päivittämisen tarvetta ei ole mahdollista arvioida ilman, että se merkittävästi viivästyttäisi esityksessä ehdotettujen muutosten käsittelyä. Tästä syystä julkisuuslain ja oikeudenkäyntien julkisuuslakien muutostarpeiden arviointi on jätetty tehtäväksi sopivassa yhteydessä myöhemmin.

5.2 Laki Oikeusrekisterikeskuksesta

Hallituksen esitysluonnoksesta laiksi Oikeusrekisterikeskuksesta annetun lain muuttamisesta pyydettiin lausuntoa Oikeusrekisterikeskukselta ja valtionvarainministeriöltä. Valtiovarainministeriö katsoi, että Oikeusrekisterikeskuksen päällikön nimikkeen muuttaminen johtajasta ylijohtajaksi on linjassa niiden muutosten kanssa, että Oikeusrekisterikeskuksen organisaatio on kasvanut sitä koskevan lain säätämisen jälkeen ja että keskuksen päällikkö on 1.3.2020 lukien muutettu valtion ylimmän virkamiesjohdon viraksi. Oikeusrekisterikeskus ehdotti, että laista poistettaisiin apulaisjohtajan nimike. Apulaisjohtajan nimikettä ei kuitenkaan ehdoteta nyt poistettavaksi, jotta nimike olisi tarvittaessa myöhemmin käytettävissä.

6 Säännöskohtaiset perustelut

6.1 Laki oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta

Lain nimike. Uuden lain nimikkeeksi ehdotetaan lakia oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta. Valtakunnallisessa järjestelmässä ei ole kyse yksittäisestä tietojärjestelmästä, vaan tietovarannosta. Uusi nimike vastaisi tiedonhallintalaissa ja yleiskielessä käytettyjä käsitteitä ja kuvaisi nykyistä paremmin sitä, millaisesta rekisteristä ja minkä tietojen käsittelystä laissa säädetään. Vastaava tekninen muutos tulisi kaikkiin pykäliin, joissa nykyisin mainitaan *tietojärjestelmä*.

1 §. *Lain soveltamisala.* Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin soveltamisalana olevan ainoastaan Oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämän valtakunnallisen tietovarannon. Pykälän 2 momentissa olisi informatiivinen viittaus lakeihin, joita sovelletaan oikeushallinnon viranomaisten omiin rekistereihin. Pykälä vastaisi voimassa olevan tietojärjestelmälain 1 pykälää muuten, mutta sana *tietojärjestelmä* korvattaisiin sanalla *tietovaranto* ja *syyttäjäviranomainen* korvattaisiin *Syyttäjälaitoksella*. Kyse on nykytilaan verrattuna teknisistä termimuutoksista.

2 §. *Suhde muuhun lainsäädäntöön.* Pykälä sisältäisi viittauksen julkisuuslakiin sekä yleiseen tietosuoja-asetukseen, tietosuojalakiin ja rikosasioiden tietosuojalakiin. Pykälä vastaisi tietojärjestelmälain 2 pykälän 1 momenttia. Voimassa olevan tietojärjestelmälain 2 pykälän 2 momentti sisältää tarpeettoman informatiivisen viittauksen osaan oikeushallinnon muita rekistereitä, eikä sitä tulisi uuteen lakiin.

3 §. *Määritelmät.* Pykälässä määriteltäisiin, mitä laissa tarkoitetaan tuomioistuimella ja oikeushallinnon viranomaisella. Pykälän 1 kohdassa määriteltäisiin tuomioistuimella tarkoitettavan yleisiä tuomioistuuksia, yleisiä hallintotuomioistuuksia ja erityistuomioistuuksia, ja se vastaisi sisällöltään voimassa olevan tietojärjestelmälain 1 momentin 1 kohtaa. Voimassa olevassa 2 kohdassa oleva määritelmä syyttäjäviranomaisesta on tarpeeton, eikä sitä tulisi uuteen lakiin. Uuden lain 2 kohdan määritelmä oikeushallinnon viranomaisesta vastaisi muutoin voimassa olevan lain 3 kohtaa, mutta *syyttäjäviranomainen* korvattaisiin *Syyttäjälaitoksella*, ja oikeushallinnon viranomaisella todettaisiin tarkoitettavan oikeusaputoimistoa vain siltä osin kuin se käsittelee ja ratkaisee oikeusapulaissa tarkoitettuja asioita.

4 §. *Tietovarannon yleinen rakenne.* Tietovaranto muodostuisi ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä, diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä sekä raportointi- ja tilastointijärjestelmästä. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 4 pykälää muuten, mutta raportointi-, tilasto ja arkistojärjestelmän nimestä poistettaisiin sana *arkisto*, koska järjestelmä ei tosiasiaa ole arkistointijärjestelmä. Lisäksi sana *tilasto* muutettaisiin sanaksi *tilastointi*, koska kyse on tilastointijärjestelmästä.

5 §. *Velvollisuus liittyä tietovarantoon.* Pykälässä säädettäisiin oikeushallinnon viranomaisten velvollisuudesta liittyä tietovarantoon ja välittää sen kautta tietoja muille viranomaisille. Pykälän vastaisi voimassa olevan lain 5 pykälää.

6 §. *Velvollisuus toimittaa tietoja tietovarantoon.* Ehdotetussa 1 momentissa olisi säännös tuomioistuinten velvollisuudesta tallentaa tekemänsä ratkaisu tai tiedot sen lopputuloksesta tietovarantoon sekä tehdä ratkaisemastaan asiasta ne merkinnät, jotka ovat välttämättömiä sille laissa säädetyn ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseksi. 2 momentissa olisi säännös Syyttäjälaitoksen ja oikeusaputoimiston ratkaisutietojen tallentamisvelvollisuudesta. 3 momentti sisältäisi oikeusministeriölle osoitetun asetuksenantovaltuutuksen. Oikeusministeriön asetuksella säädettäisiin tavasta, jolla tiedot toimitetaan tietovarantoon sekä tietovarantoon tehtävien merkintöjä ajankohdasta, muodosta ja muista teknisistä vaatimuksista. Pykälä vastaisi tietojärjestelmälain 6 pykälää muuten, mutta 1 momenttia muutettaisiin siten, että tuomioistuin voisi toimittaa tiedot Oikeusrekisterikeskukselle tietovarantoon merkitsemistä varten tai tietojen välittämiseksi toiselle viranomaiselle muulla tavalla kuin suoraan tietojärjestelmään merkitsemällä, jos ratkaisun tai tietojen tallentaminen suoraan tietovarantoon ei olisi teknisesti tai taloudellisesti tarkoituksenmukaista. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin vastaavasti siten, että Syyttäjälaitos ja oikeusaputoimisto voisivat toimittaa tiedot Oikeusrekisterikeskukselle tietojärjestelmään merkitsemistä varten muulla tavalla kuin suoraan tietojärjestelmään merkitsemällä, jos ratkaisun tai tietojen tallentaminen suoraan tietovarantoon ei olisi teknisesti tai taloudellisesti tarkoituksenmukaista. Muutos vahvistaisi siirtymistä kokonaan sähköiseen käsittelyyn, mutta myös muut merkintätavat olisivat mahdollisia niin kauan kuin kokonaan sähköinen menettely ei ole mahdollista.

7 §. *Tietovarannon ylläpitoon ja kehittämiseen liittyvät vastuut.* Oikeusrekisterikeskus toimisi tietovarannon rekisterinpitäjänä ja oikeusministeriö huolehtisi tietovarannon kehittämisestä ja teknisten käyttöpalvelujen järjestämisestä. Oikeushallinnon viranomaisen velvollisuutena olisi huolehtia siitä, että tietovarantoon tallennetut tiedot vastaavat viranomaisen ratkaisuja ja sen omiin rekistereihin tekemiä merkintöjä ja että merkinnät on tehty Oikeusrekisterikeskuksen

asettamien teknisten vaatimusten mukaisesti. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 7 pykälää ja siihen tehtäisiin ainoastaan tekninen muutos muuttamalla sana *tietojärjestelmä* sanaksi *tietovaranto*.

8 §. *Tietovarannon käyttötarkoitus.* Pykälässä määriteltäisiin tietovarannon eri osajärjestelmien käyttötarkoitukset. Pykälä vastaisi voimassa olevan tietojärjestelmälain 8 pykälää muuten, mutta 2 momenttia täydennettäisiin siten, että diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisen käsittelyjärjestelmän käyttötarkoituksena olisi välittää yleisölle tietoja sekä tuomioistuinten käsittelyssä olevista että käsittelyssä olleista asioista. Muutos vahvistaisi lain alkuperäistä tarkoitusta tiedotusvälineiden tiedonsaannin tehostamisesta. Pykälän 3 momenttia täydennettäisiin puolestaan oikeuslaitoksen organisaatiomuutosten takia siten, että raportointi- ja tilastointijärjestelmän käyttötarkoituksena olisi tuottaa tilastoja myös Tuomioistuinvirastolle. Lisäksi 3 momentista poistettaisiin järjestelmän nimestä *arkisto* ja *tilasto* korvattaisiin *tilastoinnilla*. Kyse on teknisistä termimuutoksista.

9 §. *Tietovarantoon tallennettavat tiedot.* Pykälässä olisi säännökset siitä, millaisia tietoja eri osajärjestelmiin tallennettaisiin. Pykälä vastaisi pääosin voimassa olevan tietojärjestelmälain 9 pykälää muuten, mutta siihen tehtäisiin teknisiä termimuutoksia. Pykälän 3 momentista poistettaisiin raportointi-, tilasto ja arkistojärjestelmän nimestä sana *arkisto* ja korvattaisiin sana *tilasto* sanalla *tilastointi*. Lisäksi 3 momentin luettelo oikeusministeriön hallinnonalan viranomaisista korvattaisiin ilmaisulla *oikeusministeriön hallinnonalan viranomaiset*. Voimassa olevassa tietojärjestelmälain 9 pykälän 3 momentissa on mainittu tuomioistuimet, syyttäv viranomaiset, oikeusaputoimistot, ulosottovirastot ja Rikosseuraamuslaitos. Luettelosta puuttuu muun muassa edunvalvontatoimistot. Raportointi- ja tilastointijärjestelmän muodostamaa ohjelmistoa ollaan korvaamassa uudella ratkaisulla, jonka on tarkoitus olla oikeusministeriön hallinnonalalla yleisesti käytössä. Raportointi- ja tilastointijärjestelmän tietosisältö määräytyy suunnittelu-, tutkimus- ja tilastointitarpeiden perusteella. Oikeusrekisterikeskus on tietovarannon rekisterinpitäjä. Kukin viranomainen, joka tallentaa tietoja oikeusministeriön hallinnonalalla yhteisesti käytettävään raportointi- ja tilastointijärjestelmään, on kuitenkin itse rekisterinpitäjä sille raportointi- ja tilastointiaineistolle, jota se tuottaa järjestelmään omien suunnittelu- ja seurantarpeidensa pohjalta.

10 §. *Tietovarantoon tallennettavat henkilötiedot.* Pykälän 1 momentissa olisi henkilötietojen tallentamista koskeva säännös ja 2 momentissa erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyoikeutta koskeva säännös. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 10 pykälää ja siihen tehtäisiin ainoastaan tekninen muutos muuttamalla sana *tietojärjestelmä* sanaksi *tietovaranto*.

11 §. *Tietoja tallentaneen viranomaisen oikeus käyttää tallentamiaan tietoja.* Pykälässä olisi säännös tietoja tallentaneen oikeushallinnon viranomaisen oikeudesta käyttää tietovarantoon tallentamiaan tietoja salassapitosäännösten estämättä. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 11 pykälää ja siihen tehtäisiin ainoastaan tekninen muutos muuttamalla sana *tietojärjestelmä* sanaksi *tietovaranto*.

12 §. *Oikeus hakea esiin ja käyttää tietovarantoon tallennettuja tietoja.* Pykälä vastaisi tietojärjestelmälain 12 pykälän säännöksiä oikeushallinnon viranomaisen oikeudesta käyttää tietovarannon tietoja seuraavin muutoksin. Pykälän otsikoksi muutettaisiin oikeus hakea esiin ja käyttää tietovarantoon tallennettuja tietoja. Muutos selkeyttäisi sitä, että kyse on oikeudesta käyttää tietovarantoon tallennettuja tietoja, eikä toisen oikeushallinnon viranomaisen oman rekisterin tietoja. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että siitä poistettaisiin ilmaisu *sille annetun teknisen käyttöyhteyden avulla*, koska tietojen sähköisestä luovutustavasta teknisen rajapinnan tai katseluyhteyden avulla säädetään tiedonhallintalaissa. Pykälän 1 momentin 3 kohtaan tehtäisiin tekninen muutos korvaamalla *valtakunnansyyttäjän toimisto Syyttäjälaitoksella*. Lisäksi

3 kohdan kirjoitusasu muutettaisiin vastaamaan pykälän muita säännöksiä siten, että Syyttäjälaitoksella olisi oikeus hakea ja käyttää tietoja. Momenttiin lisättäisiin uusi 4 kohta, jonka mukaan tuomioistuin saisi salassapitosäännösten estämättä hakea esiin ja käyttää toisen tuomioistuimen ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään tallentamia ratkaisu- tai päätösasiakirjoja tai diaraari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään tallentamia ratkaisu- ja päätöstietoja, jos se olisi tarpeen oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi. Muutoksella edistettäisiin yhtenäistä lainkäyttöä. Voimassa olevan 3 momentin viittaussäännös siirrettäisiin 2 momentiksi. 3 momenttiin siirrettäisiin nykyisin tietojärjestelmälain 17 §:n 2 momentissa oleva säännös, jonka mukaan Oikeusrekisterikeskus voi salassapitosäännösten estämättä tuottaa ja luovuttaa ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä hovioikeudelle sen pyynnöstä sellaisia tietoaaineistoja, joita hovioikeus tarvitsee sille tuomioistuinlain (673/2016) mukaan kuuluvan valvontatehtävän suorittamiseksi. Säännöksen kirjoitusasu muutettaisiin vastaamaan pykälän muita säännöksiä siten, että hovioikeudella olisi oikeus hakea ja käyttää tietovarannon tietoja. Pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti, johon siirrettäisiin voimassa olevan 2 momentin säännös korkeimpien oikeuksien ja valtakunnansyyttäjän toimiston oikeudesta käyttää raportointi- ja tilastointijärjestelmän tietoja. Samalla *valtakunnansyyttäjän toimisto* muutettaisiin *Syyttäjälaitokseksi*. Pykälään lisättäisiin myös uusi 5 ja 6 momentti, joissa säädettäisiin oikeusministeriön ja Tuomioistuinviraston oikeudesta käyttää valtakunnallisen tietovarannon raportointi- ja tilastointijärjestelmään tallennettuja tietoja. Oikeusministeriö ja Tuomioistuinvirasto eivät tallenna tietoja raportointijärjestelmään, mutta ne tarvitsevat oikeuden hakea ja käyttää tietoja, jotta lain käyttötarkoitus voisi toteutua. Oikeustila selvenisi, kun oikeusministeriön ja Tuomioistuinviraston tietojen käyttöoikeus ilmenisi nimenomaisesti muutenkin kuin tietovarannon käyttötarcoitusta koskevasta 8 §:stä. Lisäksi lain rakenne selkeytyisi, kun säännökset oikeushallinnon viranomaisten oikeudesta käyttää tietovarantoon tallennettuja tietoja olisivat kootusti yhdessä pykälässä.

13 §. *Oikeusrekisterikeskuksen oikeus raportointi- ja tilastointijärjestelmään siirrettyjen tietojen käyttöön.* Ehdotettu 13 pykälä vastaisi voimassa olevan tietojärjestelmälain 13 pykälää muuten, mutta siihen tehtäisiin teknisiä termimuutoksia. Pykälän otsikosta ja pykälästä poistettaisiin raportointi-, tilasto ja arkistojärjestelmän nimestä sana *arkisto* ja *tilasto* korvattaisiin *tilastoinnilla*.

14 §. *Tietojen luovuttamisesta päättäminen.* Pykälän 1 momentin mukaan Oikeusrekisterikeskus päättäisi tietojen luovuttamisesta tietovarannosta ja 2 momentin mukaan se voisi tietyin edellytyksin siirtää tietopyynnön oikeushallinnon viranomaiselle. Säännökset vastaisivat tietojärjestelmälain 14 pykälän säännöksiä teknisin termimuutoksin, kun *tietojärjestelmä* korvattaisiin *tietovarannolla*, *syyttäjäviranomainen* *Syyttäjälaitoksella* ja *tiedonsaantipyyntö* *tietopyynnöllä*.

15 §. *Tietojen luovuttaminen.* Pykälän 1 momentissa olisi säännös siitä, millä edellytyksillä Oikeusrekisterikeskus voisi luovuttaa tietovarannon eri osajärjestelmiin tallennettuja tietoja maksun laiminlyönnistä edelleen luottotietoina käytettäväksi. Pykälän 2 momentti sisältäisi säännöksen rangaistustietojen luovuttamisesta ja 3 momentti säännöksen siitä, miten Oikeusrekisterikeskus voisi tuottaa tietovarannosta tietoaaineistoja. Säännökset vastaisivat tietojärjestelmälain 15 pykälän säännöksiä muuten, mutta niihin tehtäisiin teknisiä termimuutoksia. 2 momentista muutettaisiin ilmaisu *rikollista tekoa ja rangaistusta* tietosuoja-asetuksen 10 artiklan ja tietosuojalain 7 §:n mukaiseksi ilmaisuksi *rikostuomioihin ja rikkomuksiin tai niihin liittyviin turvaamistoimiin*. Pykälän 3 momentista muutettaisiin sana *tietojärjestelmä* sanaksi *tietovaranto*.

16 §. *Tietojen luovuttaminen yleisen tiedonsaantioikeuden perusteella.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin Oikeusrekisterikeskuksen oikeudesta luovuttaa tietoja tietovarannon yhdestä osa-

järjestelmästä, diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä. 1 momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevan tietojärjestelmälain 16 pykälän 1 momenttia. Pykälän 2 momenttiin tulisi voimassa olevan 3 momentin säännöstä vastaava säännös tuomioistuinten oikeudesta rajoittaa tietojen luovuttamista valtakunnallisesta tietovarannosta. Säännöstä täsmennettäisiin siten, että hallintotuomioistuimen lisäksi myös vakuutus oikeus voisi rajoittaa tiedon antamista yleisen tiedonsaantioikeuden perusteella diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä siihen merkitsemästään asianosaisesta tai muusta asiaan osallisesta. Pykälän 3 momenttiin tulisi säännös tietojen luovuttamisesta journalistiseen tarkoitukseen. Pykälän 3 momentti vastaisi sisällöltään voimassa olevan lain 17 §:n 3 momenttia muuten, mutta ilmaisu *tiedotusvälineille toimituksellisiin tarkoituksiin* vaihdettaisiin tietosuojasäännöksiä vastaavaksi *journalistiseksi tarkoitukseksi*. Myös ilmaisu *kopioina, sähköisenä tallenteena tai teknisen käyttöyhteyden avulla* muutettaisiin ilmaisuksi *sähköisessä muodossa*. Lisäksi säännöstä muutettaisiin siten, että tietojen hakuperusteena voisi käyttää myös henkilön nimeä tai muuta henkilön tunnistetietoa silloin, kun tietoja luovutettaisiin journalistisiin tarkoituksiin. Säännöksestä poistettaisiin myös erilliset aikarajoitukset. Nämä muutokset parantaisivat mahdollisuuksia luovuttaa keskitetysti tietoja tuomioistuimissa käsiteltävistä asioista journalistisiin tarkoituksiin. Uuteen pykälään ei tulisi tietojärjestelmälain 16 pykälän 2 momentin tarpeetonta viittaussäännöstä eikä 4 momentin Kyselykäyttöjärjestelmää koskevaa säännöstä, joka on vanhentunut. Voimassa olevan pykälän 2 momentissa on informatiivinen viittaus viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:än. Pykälän 4 momentissa tarkoitettua tuomioistuinten Kyselykäyttöjärjestelmää ei ole toteutettu suunnitellulla tavalla, eikä diaaritietojen selailu erilliseltä päätteeltä tuomioistuimen tiloissa enää vastaa nykyisiä palvelutarpeita ja -mahdollisuuksia.

17 §. Tietojen luovuttaminen sähköisessä muodossa. Pykälässä olisi säännökset tietovarannon eri osajärjestelmien tietojen luovuttamisesta sähköisessä muodossa täytäntöönpanoa, laillisuusvalvontaa tai luottotietotoimintaa varten. Pykälä vastaisi sisällöltään tietojärjestelmälain 17 pykälän 1 momenttia muuten, mutta sana *tietojärjestelmä* korvattaisiin sanalla *tietovaranto* ja ilmaisu *tekninen käyttöyhteys* poistettaisiin, koska tietojen sähköisestä luovutustavasta teknisen rajapinnan tai katseluyhteyden avulla säädetään tiedonhallintalaissa. Kyse olisi teknisistä muutoksista. Voimassa olevan lain 17 pykälän 2 momentin säännös siirrettäisiin ehdotetun uuden lain 12 §:n 3 momentiksi ja 3 momentin säännös edellä 16 §:ssä esitetyin muutoksin 16 §:n 3 momentiksi. Muutos selkeyttäisi lain rakennetta.

18 §. Tietojen poistaminen. Ehdotetun pykälän mukaan Oikeusrekisterikeskuksen olisi poistettava henkilötiedot ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä sekä diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä kymmenen vuoden kuluessa siitä, kun asia on ratkaistu. Uusi pykälä vastaisi sisällöltään pääosin voimassa olevan tietojärjestelmälain 18 pykälän 1 momenttia. Tietojen poistoajat eri järjestelmistä kuitenkin yhtenäistettäisiin ja poistoaikaa pidennettäisiin. Voimassa olevan lain vuoden ja viiden vuoden poistoajat korvattaisiin kaikissa osajärjestelmissä kymmenen vuoden poistojallalla. Tiedotusvälineiden ja tutkijoiden mahdollisuudet saada tietoja keskitetysti paranisivat. Poistoaikojen laskeminen alkaisi kuitenkin aina ratkaisun antamisesta eikä ratkaisun lainvoimaiseksi tulemisesta, mikä edesauttaisi rekisteröityjen yksityisyyden suojaa. Voimassa olevan 18 pykälän 3 momentin informatiivista viittausta arkistolakiin ei tulisi uuteen pykälään, mikä selkeyttäisi lakia.

19 §. Viittaus rikoslakiin. Pykälä sisältäisi viittauksen tietosuojarikosta koskevaan rikoslain pykälään. Säännös vastaisi otsikkoa lukuun ottamatta voimassa olevan lain 19 a pykälää.

20 §. Voimaantulo. Ehdotetulla lailla kumottaisiin oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annettu laki. Lain voimaantulosäännöksen yhteydessä säädettäisiin, että muualla

laissa tai asetuksessa olevalla viittauksella oikeushallinnon valtakunnalliseen tietojärjestelmään tarkoitettaisiin lain voimaan tultua viittausta oikeushallinnon valtakunnalliseen tietovarantoon.

6.2 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta

24 §. *Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat.* Pykälän 1 momentin 28 kohdassa korvattaisiin ilmaisu *oikeushallinnon valtakunnallinen tietojärjestelmä* ilmaisulla *oikeushallinnon valtakunnallinen tietovaranto*. Kyse on teknisestä muutoksesta, joka olisi tarpeen, kun ehdotetussa uudessa laissa termi *tietojärjestelmä* korvattaisiin termillä *tietovaranto*. Lisäksi sana *talletetut* korvattaisiin sanalla *tallennetut*. Kyse on teknisestä muutoksesta.

6.3 Laki Oikeusrekisterikeskuksesta

2 §. *Johtaminen ja organisaatio.* Oikeusrekisterikeskuksen päällikön viran nimi olisi jatkossa *ylivohtaja*, kun se nyt on *johtaja*. Viran nimen muutos perustuu viraston kokoon ja sen merkittävään rooliin. Oikeusrekisterikeskus on kasvanut viime vuosina runsaan sadan hengen virastosta noin 180 hengen virastoksi. IT-palvelutuotannon merkitys oikeusministeriön hallinnon alan näkökulmasta on kasvanut ja kasvaa vastaisuudessakin. Oikeusrekisterikeskuksen edellytyksillä tukea hallinnonalan uudistumista tarkoituksenmukaisilla IT-palveluilla on iso merkitys. Oikeusrekisterikeskus toimii eräiden keskeisten oikeusministeriön hallinnonalan rekisterien rekisterinpitäjänä. Näiden rekisterien kattava hyödyntäminen tuo vaikuttavuutta koko yhteiskuntaan.

3-6 §. Vastaavasti kuin 2 §:ssä *johtaja*-nimike korvattaisiin nimikkeellä *ylivohtaja*.

7 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan syksyllä 2020.

8 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Ehdotetun tietovarantolain yhtenä tarkoituksena on välittää yleisölle tietoja tuomioistuimien käsittelyssä olevista asioista. Lisäksi lain yleisenä tavoitteena on varmistaa henkilötietojen suoja oikeushallinnon valtakunnallisessa tietojärjestelmässä ja siihen liittyvässä tietojen käsittelyssä. Lailla pyritään sovittamaan yhteen perustuslain 6 §:n 1 momentissa turvattu yhdenvertaisuus, 10 §:n 1 momentissa säädetty yksityiselämän ja henkilötietojen suoja sekä 12 §:ssä säädetty sananvapaus ja viranomaisen hallussa olevien asiakirjojen julkisuus. Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. 12 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Pykälän 2 momentin mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta.

Perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan salassa pidettävän tiedon luovuttaminen toiselle viranomaiselle voidaan lailla säätää sallituksi, jos tällaisen tiedon saaminen on välttämätöntä viranomaisen tehtävien toteuttamiseksi. Silloin kun tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi, voi tietojen luovuttaminen kohdistua myös jonkin tarkoituksen kannalta tarpeellisiin tietoihin (PeVL 39/2009, s.3). Perustuslakivaliokunta on katsonut, että erottelussa tietojen saamisen ja luovuttamisen tarpeellisuuden ja välttämättömyyden välillä on kyse tietosisältöjen

laajuuden ohella myös siitä, että salassapitosäännösten edelle menevässä tietojensaantioikeudessa on viime kädessä kysymys siitä, että tietoihin oikeutettu viranomainen omine tarpeineen syrjäyttää ne perusteet ja intressit, joita tiedot omaavaan viranomaiseen kohdistuvan salassapidon avulla suojataan. Perustuslakivaliokunta on myös painottanut, että yksityiselämän ja henkilötietojen suoja tulee suhteuttaa toisiin perusoikeuksiin, ja ettei yksityiselämän ja henkilötietojen suojalla ole etusijaa muihin perusoikeuksiin nähden. (PeVL 73/2018 vp, s. 3, 8)

Esityksessä ehdotetaan tietovarantolain 12 §:än säännöstä, jonka mukaan tuomioistuin voisi katella valtakunnallisesta tietovarannosta toisen tuomioistuimen tallentamia ratkaisutietoja ja -asiakirjoja salassapitosäännösten estämättä silloin, kun tietojen katselu on tarpeen lainkäytön yhtenäisyyden varmistamiseksi. Ehdotus on merkityksellinen perustuslain 6 §:n 1 momentin ja 10 §:n 1 momentin kannalta. Esitetyssä säännöksessä tietojen katseluoikeus on rajattu oikeudenkäytön yhtenäisyyden varmistamisen kannalta tarpeellisiin ratkaisutietoihin ja –asiakirjoihin, ja pyritty siten sovittamaan yhteen henkilötietojen suoja sekä keinot yhtenäistää oikeudenkäyttöä kansalaisten yhdenvertaisuuden turvaamiseksi.

Tietojärjestelmälain 16 ja 17 §:n säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi uudessa tietovarantolaissa siten, että Oikeusrekisterikeskus voisi luovuttaa tietoja journalistiseen tarkoitukseen niin, että tietojen hakuperusteena voisi käyttää myös henkilön nimeä tai muuta henkilön tunnistetietoa. Lisäksi tietojärjestelmälain 18 §:n säännöksiä tietojen poistoajoista ehdotetaan muutettavan tietovarantolaissa. Ehdotukset ovat merkityksellisiä perustuslain 10 §:n 1 momentin ja 12 §:n kannalta. Poistoajojen pidentäminen ja menettely, jolla mahdollistetaan henkilön nimeen perustuvien, journalistista tarkoitusta varten tehtyjen tietopyyntöjen keskittäminen Oikeusrekisterikeskukseen, edistäisivät tiedotusvälineiden ja tutkijoiden sekä sitä kautta kansalaisten mahdollisuuksia saada tietoja tuomioistuinten ratkaisuksista asianmukaisella tavalla. Uudistus edistäisi sananvapauden toteutumista ja lisäisi yhteiskunnan avoimuutta. Henkilötietojen suojan kannalta muutos ei olisi huomattava, koska Oikeusrekisterikeskus luovuttaisi vain tietoja, jotka olisivat tuomioistuimissa julkisia, saatavilla tuomioistuimista myös nimellä tai muulla henkilön tunnistetiedolla hakemalla ja jotka säilytettäisiin tuomioistuinten rekistereissä pysyvästi. Esityksen vaikutuksia perusoikeuksiin on käsitelty myös kohdassa 2.2.

Tietojärjestelmälaissa on säädetty muun muassa oikeushallinnon viranomaisten tietojensaantioikeuksista ja tietojen luovuttamisesta toimituksellisiin tarkoituksiin. Lain säätämisen yhteydessä säädettiin myös salassa pidettävien oikeudenkäyntiasiakirjojen luovuttamisesta toiselle tuomioistuimelle. Perustuslakivaliokunta katsoi, että lait voitiin säätää tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä (PeVL 39/2009 vp). Tässä esityksessä ehdotetaan tarkennettavan mainittuja säännöksiä oikeushallinnon viranomaisten tietojensaantioikeuksista ja tietojen luovuttamisesta journalistisiin tarkoituksiin.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään lainkäyttöasioiden käsittelyä ja täytäntöönpanoa sekä oikeusministeriön hallinnonalan tutkimus- ja suunnittelutoimintaa palvelevasta oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta, siihen tallennettavista tiedoista, tallennettujen tietojen luovuttamisesta ja muusta käsittelystä sekä tuomioistuinten, Syyttäjälaitoksen ja oikeusaputoimistojen velvollisuudesta liittyä tietovarantoon ja toimittaa siihen tietoja.

Oikeushallinnon viranomaiselle tehdyn tai sille siirretyn tietopyynnön käsittelystä ja ratkaisusta, joka koskee kyseisessä viranomaisessa vireillä olevaan tai olleeseen asiaan kuuluvia asiakirjoja taikka tiedonsaantia tällaisista asioista pidetystä viranomaisen diaarista tai muusta asiakisteristä, säädetään erikseen.

2 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, tietojen luovuttamisesta oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta ja siihen tallennettujen tietojen julkisuudesta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999). Henkilötietojen käsittelystä säädetään luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2016/679 (yleinen tietosuojasetus), jäljempänä *tietosuoja-asetus*, tietosuojalaissa (1050/2018) sekä henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetussa laissa (1054/2018).

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *tuomioistuimella* yleisiä tuomioistuimia, yleisiä hallintotuomioistuimia ja erityistuomioistuimia;

2) *oikeushallinnon viranomaisella* tuomioistuinta ja Syyttäjälaitosta sekä oikeusaputoimistoa silloin, kun se käsittelee ja ratkaisee oikeusapulaissa (257/2002) tarkoitettuja asioita.

2 luku

Tietovarannon rakenne ja ylläpito

4 §

Tietovarannon yleinen rakenne

Tietovaranto muodostuu ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä, diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä sekä raportointi- ja tilastointijärjestelmästä.

5 §

Velvollisuus liittyä tietovarantoon

Oikeushallinnon viranomaisella on velvollisuus liittyä tietovarantoon sekä välittää sen kautta ilmoituksia ja tietoja muille viranomaisille.

6 §

Velvollisuus toimittaa tietoja tietovarantoon

Tuomioistuimen on salassapitosäännösten estämättä tallennettava tekemänsä ratkaisu tai tiedot sen lopputuloksesta ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään sekä tehtävä siihen ratkaisuasteesta asiasta ne merkinnät, jotka ovat välttämättömiä sille laissa säädetyn ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseksi. Edellä tarkoitetut tiedot voidaan toimittaa Oikeusrekisterikeskukselle muulla tavalla kuin tallentamalla tietovarantoon merkitsemistä varten tai tietojen välittämiseksi toiselle viranomaiselle, jos ratkaisun tai tietojen tallentaminen suoraan tietovarantoon ei ole teknisesti tai taloudellisesti tarkoituksenmukaista.

Syyttäjälaitoksen ja oikeusaputoimiston on salassapitosäännösten estämättä tallennettava tekemänsä ratkaisu tai sitä koskevat tiedot ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään. Edellä tarkoitetut tiedot voidaan toimittaa Oikeusrekisterikeskukselle muulla tavalla kuin tallentamalla tietovarantoon merkitsemistä varten, jos ratkaisun tai tietojen tallentaminen suoraan tietovarantoon ei ole teknisesti tai taloudellisesti tarkoituksenmukaista.

Oikeusministeriön asetuksella säädetään:

- 1) tavasta, jolla tiedot toimitetaan tietovarantoon;
- 2) ajankohdista, jolloin tietovarantoon on tehtävä merkinnät tai tiedot muutoin toimitettava;
- 3) merkintöjen muodosta tai tietojen toimittamisessa käytettävistä lomakkeista;
- 4) merkintöjen tekemisessä noudatettavista muista kuin 1—3 kohdassa tarkoitetuista teknisistä vaatimuksista.

7 §

Tietovarannon ylläpitoon ja kehittämiseen liittyvät vastuut

Oikeusrekisterikeskus toimii tietovarannon rekisterinpitäjänä.

Oikeusministeriö huolehtii tietovarannon kehittämisestä ja käyttöpalvelujen järjestämisestä.

Tietovarantoon tietoja tallentanut viranomainen on velvollinen huolehtimaan siitä, että:

- 1) sen tallentamat tiedot vastaavat viranomaisen ratkaisuja ja sen omiin rekistereihin tekemiä merkintöjä;
- 2) tietovarantoon on tehty tarpeelliset merkinnät tietojen oikeaksi välittämiseksi; ja
- 3) merkinnät on tehty rekisterinpitäjän asettamien teknisten vaatimusten mukaisesti.

3 luku

Tietovarannon käyttötarkoitus ja tietosisältö

8 §

Tietovarannon käyttötarkoitus

Ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmän käyttötarkoituksena on välittää tietoja oikeushallinnon viranomaisten ratkaisusta niiden täytäntöön panemiseksi, merkinnän tekemiseksi viranomaisen rekisteriin, oikeusavun piiriin kuuluvien palkkioiden ja korvausten maksamiseksi sekä tietojen käyttämiseksi Syyttäjälaitoksen toiminnassa.

Diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisen käsittelyjärjestelmän käyttötarkoituksena on välittää oikeushallinnon viranomaisille tietoja vireillä olevan asian käsittelyn järjestämiseksi, selvittämiseksi ja ratkaisemiseksi ja valvonta- tai kehittämistehtävän suorittamiseksi sekä välittää yleisölle tietoja tuomioistuinten käsittelyssä olevista ja olleista asioista.

Raportointi- ja tilastointijärjestelmän käyttötarkoituksena on tuottaa tilastoja ja muita tietoaineistoja oikeusoloista oikeusministeriölle, Tuomioistuinvirastolle ja oikeushallinnon viranomaisille niiden toiminnan suunnittelua ja seurantaa varten sekä hallinnonalalla toimivien tutkimus- ja selvitystehtäviä hoitavien yksiköiden käyttöön.

9 §

Tietovarantoon tallennettavat tiedot

Ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään saa tallentaa oikeushallinnon viranomaisen ratkaisun tai tiedot sen lopputuloksesta sekä oikeushallinnon viranomaisen ilmoittamia tai järjestelmään tallentamia tietoja laissa säädetyn ilmoitusvelvollisuuden toteuttamiseksi.

Diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään saa tallentaa tietoja oikeushallinnon viranomaisissa vireillä olevista asioista, niiden käsittelystä ja tehdyistä ratkaisuista.

Raportointi- ja tilastointijärjestelmään saa tallentaa tietoja oikeusministeriön hallinnonalan viranomaisten asianhallintajärjestelmistä sekä tietoja muista näiden viranomaisten käsittelemistä asioista ja asioiden käsittelystä sekä niitä tietoja, jotka on poistettu ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä tai diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä, sekä tietoja Oikeusrekisterikeskuksen muista lain nojalla ylläpitämistä rekistereistä.

Tietovarantoon saa tallentaa oikeushallinnon viranomaisen käsittelemästä asiasta asiaa käsitelleen viranomaisen nimen, asian ja ratkaisun tunnistetiedot, viranomaisen ratkaisun tai tiedot sen lopputuloksesta, tiedot ratkaisun lainvoimaisuudesta ja tietojen välittämiseksi tarpeelliset tiedot.

10 §

Tietovarantoon tallennettavat henkilötiedot

Asianosaisesta luonnollisesta henkilöstä saa tietovarantoon perustietoina tallentaa henkilön nimen, henkilötunnuksen tai, jos sitä ei ole käytettävissä, tiedot syntymäajasta ja -paikasta, tiedot osoitteesta ja puhelinnumerosta tai muista yhteystiedoista sekä muut tietovarannon käyttötarkoituksen kannalta tarpeelliset tiedot. Muusta asiaan osallisesta saa tallentaa ne tiedot, jotka ovat tarpeen tietovarannon käyttötarkoituksen kannalta.

Asiaan osallisesta luonnollisesta henkilöstä saa ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään tallentaa kuitenkin vain sellaisia tietosuojasetuksen 9 artiklassa ja henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain 11 §:ssä tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, jotka on tallennettava tuomioistuimen diaari- tai muuhun asiakirjarekisteriin tai jotka ilmenevät oikeushallinnon viranomaisen ratkaisusta ja jotka ovat tarpeellisia tuomion täytäntöön panemiseksi, merkinnän tekemiseksi viranomaisen rekisteriin tai muiden oikeushallinnon viranomaisten laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi.

4 luku

Tietojen käyttö ja luovuttaminen

11 §

Tietoja tallentaneen viranomaisen oikeus käyttää tallentamiaan tietoja

Oikeushallinnon viranomaisen saa salassapitosäännösten estämättä käyttää tietovarantoon tallentamiaan tietoja niiden käyttötarkoituksen mukaisesti lakisääteisten tehtäviensä hoitamisessa.

12 §

Oikeus hakea esiin ja käyttää tietovarantoon tallennettuja tietoja

Oikeushallinnon viranomaisen saa salassapitosäännösten estämättä hakea esiin ja käyttää toisen oikeushallinnon viranomaisen ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään tai diaari- ja asiantuntijatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään tallentamia tietoja, jos:

- 1) viranomaisen on lain mukaan otettava sellaiset tiedot huomioon vireillä olevan asian selvittämisessä ja ratkaisemisessa;
- 2) tiedot ovat tarpeen asiaa koskevien diaarimerkintöjen tekemiseksi tai muutoin vireillä olevan asian käsittelyn järjestämiseksi;
- 3) tietoja hakee ja käyttää Syyttäjälaitos sille säädetyn valvonta- ja kehittämistehtävän suorittamiseksi;
- 4) tietojen hakija on tuomioistuin, haettavat tiedot ovat toisen tuomioistuimen tallentamia, tiedot sisältyvät ratkaisutietoihin tai ratkaisusiakirjoihin ja tiedot ovat tarpeen oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi.

Tuomioistuimen oikeudesta saada toiselta tuomioistuimelta salassa pidettävä oikeudenkäyntiasiakirja oikeuskäytännön yhtenäisyyden varmistamiseksi säädetään erikseen.

Hovioikeus saa salassapitosäännösten estämättä hakea esiin ja käyttää ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään tallennettuja sellaisia tietoja, joita se tarvitsee sille tuomioistuinlain (673/2016) mukaan kuuluvan valvontatehtävän suorittamiseksi.

Korkein oikeus, korkein hallinto-oikeus ja Syyttäjälaitos saavat salassapitosäännösten estämättä hakea esiin ja käyttää tuomioistuin- ja syyttäjän toiminnan suunnittelua ja seurantaa varten tietoja, jotka syyttäjät tai tuomioistuimet ovat tallentaneet raportointi- ja tilastointijärjestelmään.

Oikeusministeriö saa salassapitosäännösten estämättä hakea esiin ja käyttää toimintansa sekä oikeusministeriön hallinnonalan toiminnan suunnittelua ja seurantaa varten raportointi- ja tilastointijärjestelmään tallennettuja tietoja.

Tuomioistuinvirasto saa salassapitosäännösten estämättä hakea esiin ja käyttää tuomioistuintoiminnan suunnittelua ja seurantaa varten tietoja, jotka tuomioistuimet ovat tallentaneet raportointi- ja tilastointijärjestelmään.

13 §

Oikeusrekisterikeskuksen oikeus raportointi- ja tilastointijärjestelmään siirrettyjen tietojen käyttöön

Oikeusrekisterikeskus saa salassapitosäännösten estämättä käyttää ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä tai diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä poistettuja ja raportointi- ja tilastointijärjestelmään siirrettyjä sellaisia tietoja, jotka yksittäistapauksessa ovat tarpeen välitettävien tai rekisteröitävien tietojen oikeellisuuden varmistamiseksi tai Oikeusrekisterikeskuksen tehtäväksi säädetyn asian ratkaisemiseksi, jos tällaisten tietojen käyttämisestä ratkaisun perusteena säädetään laissa.

14 §

Tietojen luovuttamisesta päättäminen

Oikeusrekisterikeskus päättää tietojen luovuttamisesta tietovarannosta.

Oikeusrekisterikeskus voi siirtää asianomaiselle viranomaiselle käsiteltäväksi tietopyynnön, joka koskee oikeusaputoimistossa, Syyttäjälaitoksessa tai tuomioistuimessa vireillä ollutta tai käsiteltyä asiaa taikka merkintöjä, joita koskevien tietojen antamista tuomioistuin on rajoittanut 16 §:n 2 momentin nojalla.

15 §

Tietojen luovuttaminen

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään, Oikeusrekisterikeskus saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä luottotietotoiminnan harjoittajalle, luotto- ja vakuutuslaitoksille ja muille, jotka tarvitsevat tietoja luoton myöntämistä ja valvontaa varten, luottotietoina käytettäväksi sellaiset tiedot maksun laiminlyönnistä, jotka lain mukaan saadaan tallentaa luottotietorekisteriin.

Ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään ja diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnalliseen käsittelyjärjestelmään tallennettuja rikostuomioihin ja rikkomuksiin tai niihin liittyviin turvaamistoimiin liittyviä henkilötietoja saa luovuttaa henkilöä koskevaa päätöksentekoa tai arviointia varten vain, jos tiedon pyytäjällä on oikeus saada tietoja rikosrekisteristä, jollei laissa erikseen toisin säädetä.

Oikeusrekisterikeskus voi salassapitosäännösten estämättä tuottaa tietovarannosta tietoaineistoja noudattaen, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 21 §:ssä säädetään.

16 §

Tietojen luovuttaminen yleisen tiedonsaantioikeuden perusteella

Oikeusrekisterikeskus saa sen estämättä, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 28 kohdassa säädetään tietojen salassapidosta, luovuttaa diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä oikeudenkäynnin perustietoja tai muita tuomioistuimen diaaritietoja, jos:

- 1) luovutettavat tiedot tuomioistuimen hallussa ovat oikeudenkäynnin julkisuudesta annettujen säännösten mukaan julkisia;
- 2) tuomioistuin ei ole 2 momentin mukaisesti rajoittanut tiedon antamista valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä; ja
- 3) hakuperusteena ei käytetä henkilön nimeä tai muuta henkilön tunnistetietoa.

HE 110/2020 vp

Hallintotuomioistuin ja vakuutusosasto voivat rajoittaa tiedon antamista yleisen tiedonsaantioikeuden perusteella diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä siihen merkitsemästään asianosaisesta tai muusta asiaan osallisesta. Yleinen tuomioistuin voi vastaavasti rajoittaa tiedon antamista merkitsemästään turvapaikanhakijasta tai asianomistajasta rikosasiassa.

Oikeusrekisterikeskus voi sen estämättä, mitä 1 momentin 3 kohdassa säädetään, luovuttaa journalistisiin tarkoituksiin sellaisia oikeudenkäynnin perustietoja ja muita diaaritietoja diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä, jotka tuomioistuimessa ovat julkisia ja joiden antamista tuomioistuin ei ole rajoittanut 2 momentin nojalla. Tiedot voidaan luovuttaa myös sähköisessä muodossa.

17 §

Tietojen luovuttaminen sähköisessä muodossa

Oikeusrekisterikeskus voi luovuttaa tietoja sähköisessä muodossa:

1) ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä viranomaiselle oikeushallinnon viranomaisen ratkaisun täytäntöön panemiseksi tai merkinnän tekemiseksi viranomaisen rekisteriin;

2) ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä sekä diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä oikeuskanslerille ja eduskunnan oikeusasiamiehelle oikeushallinnon viranomaisiin kohdistuvaa laillisuusvalvontaa varten sekä valvontatoiminnan suunnittelemiseksi ja vireillä olevan asian käsittelemiseksi;

3) ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä 15 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa niille, jotka säännönmukaisesti tarvitsevat tietoja luoton myöntämistä ja valvontaa varten tai jotka harjoittavat luottotietotoimintaa.

5 luku

Erinäiset säännökset

18 §

Tietojen poistaminen

Oikeusrekisterikeskuksen on poistettava henkilötiedot ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä sekä diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä kymmenen vuoden kuluessa siitä, kun asia on ratkaistu.

19 §

Viittaus rikoslakiin

Rangaistus tietosuojarikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 38 luvun 9 §:ssä.

20 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annettu laki (372/2010).

Muulla laissa tai asetuksessa olevalla viittauksella oikeushallinnon valtakunnalliseen tietojärjestelmään tarkoitetaan tämän lain voimaan tultua viittausta oikeushallinnon valtakunnalliseen tietovarantoon.

2.

Laki

viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 28 kohta, sellaisena kuin se on laissa 91/2015, seuraavasti:

24 §

Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat

Salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä:

28) hallintoviranomaisen asiakirjat ja rekisterit, jotka sisältävät tietoja tuomitusta taikka vangitusta tai muutoin vapautensa menettäneestä henkilöstä, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen ei vaaranna asianomaisen tulevaa toimeentuloa, yhteiskuntaan sopeutumista tai turvallisuutta, ja jos tiedon antamiseen on perusteltu syy; salassa pidettäviä ovat myös rikosrekisteriin, sakkorekisteriin, oikeushallinnon valtakunnalliseen tietovarantoon sekä eläintenpitokielto rekisteriin tallennetut tiedot, todistajansuojeluohjelmia koskevaan rekisteriin tallennetut tiedot ja muut todistajansuojeluohjelmaa koskevat tiedot samoin kuin Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tutkimus- ja seurantatarkoituksia varten keräämät tiedot;

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____.

3.

Laki

Oikeusrekisterikeskuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Oikeusrekisterikeskuksesta annetun lain (625/2012) 2 §:n 1 momentti, 3 §:n 1 momentti, 4 §:n 1 momentti, 5 § ja 6 §:n 2 momentti seuraavasti:

2 §

Johtaminen ja organisaatio

Oikeusrekisterikeskuksen päällikkönä on ylijohtaja, joka vastaa Oikeusrekisterikeskuksen toiminnan tuloksellisuudesta. Ylijohtajan apuna toimii johtoryhmä, jonka kokoonpanosta ja tehtävistä määrätään työjärjestyksessä.

3 §

Ratkaisuvalta

Oikeusrekisterikeskuksessa päätettävät asiat ratkaisee ylijohtaja, apulaisjohtaja, toimialajohtaja tai muu virkamies siten, kuin työjärjestyksessä määrätään. Ylijohtaja voi yksittäistapauksessa pidättää itselleen päätösvallan.

4 §

Kelpoisuusvaatimukset

Ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksena on ylempi korkeakoulututkinto, tehtävän edellyttämä monipuolinen kokemus, käytännössä osoitettu johtamistaito sekä johtamiskokemus.

5 §

Nimittäminen

Ylijohtajan nimittää valtioneuvosto.
Ylijohtaja nimittää muut virkamiehet ja ottaa palvelukseen työsopimussuhteisen henkilöstön.

6 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

HE 110/2020 vp

Oikeusrekisterikeskuksen työskentelyn järjestämisestä, toimintayksiköistä, johtamisesta, asioiden käsittelystä ja ratkaisemisesta määrätään työjärjestyksessä. Työjärjestyksen vahvistaa ylijohtaja.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 .

Helsingissä 27.8.2020

Pääministeri

Sanna Marin

Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson

2.

Laki

viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 28 kohta, sellaisena kuin se on laissa 91/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

24 §

24 §

Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat

Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat

Salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä:

Salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä:

28) hallintoviranomaisen asiakirjat ja rekisterit, jotka sisältävät tietoja tuomitusta taikka vangitusta tai muutoin vapautensa menettäneestä henkilöstä, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen ei vaaranna asianomaisen tulevaa toimeentuloa, yhteiskuntaan sopeutumista tai turvallisuutta, ja jos tiedon antamiseen on perusteltu syy; salassa pidettäviä ovat myös rikosrekisteriin, sakkorekisteriin, oikeushallinnon valtakunnalliseen tietojärjestelmään sekä eläintenpitokieltorekisteriin talletetut tiedot, todistajansuojeluohjelmia koskevaan rekisteriin tallennetut tiedot ja muut todistajansuojeluohjelmaa koskevat tiedot samoin kuin Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tutkimus- ja seurantatarkoituksia varten keräämät tiedot;

28) hallintoviranomaisen asiakirjat ja rekisterit, jotka sisältävät tietoja tuomitusta taikka vangitusta tai muutoin vapautensa menettäneestä henkilöstä, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen ei vaaranna asianomaisen tulevaa toimeentuloa, yhteiskuntaan sopeutumista tai turvallisuutta, ja jos tiedon antamiseen on perusteltu syy; salassa pidettäviä ovat myös rikosrekisteriin, sakkorekisteriin, oikeushallinnon valtakunnalliseen *tietovarantoon* sekä eläintenpitokieltorekisteriin *tallennetut* tiedot, todistajansuojeluohjelmia koskevaan rekisteriin tallennetut tiedot ja muut todistajansuojeluohjelmaa koskevat tiedot samoin kuin Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tutkimus- ja seurantatarkoituksia varten keräämät tiedot;

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .*

3.

Laki

Oikeusrekisterikeskuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Oikeusrekisterikeskuksesta annetun lain (625/2012) 2 §:n 1 momentti, 3 §:n 1 momentti, 4 §:n 1 momentti, 5 § ja 6 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Johtaminen ja organisaatio

Johtaminen ja organisaatio

Oikeusrekisterikeskuksen päällikkönä on johtaja, joka vastaa Oikeusrekisterikeskuksen toiminnan tuloksellisuudesta. Johtajan apuna toimii johtoryhmä, jonka kokoonpanosta ja tehtävistä määrätään työjärjestyksessä.

Oikeusrekisterikeskuksen päällikkönä on *ylijohtaja*, joka vastaa Oikeusrekisterikeskuksen toiminnan tuloksellisuudesta. *Ylijohtajan* apuna toimii johtoryhmä, jonka kokoonpanosta ja tehtävistä määrätään työjärjestyksessä.

3 §

3 §

Ratkaisuvalta

Ratkaisuvalta

Oikeusrekisterikeskuksessa päätettävät asiat ratkaisee johtaja, apulaisjohtaja, toimialajohtaja tai muu virkamies siten, kuin työjärjestyksessä määrätään. Johtaja voi yksittäistapauksessa pidättää itselleen päätösvalan.

Oikeusrekisterikeskuksessa päätettävät asiat ratkaisee *ylijohtaja*, apulaisjohtaja, toimialajohtaja tai muu virkamies siten, kuin työjärjestyksessä määrätään. *Ylijohtaja* voi yksittäistapauksessa pidättää itselleen päätösvalan.

4 §

4 §

Kelpoisuusvaatimukset

Kelpoisuusvaatimukset

Johtajan kelpoisuusvaatimuksena on ylempi korkeakoulututkinto, tehtävän edellyttämä monipuolinen kokemus, käytännössä osoitettu johtamistaito sekä johtamiskokemus.

Ylijohtajan kelpoisuusvaatimuksena on ylempi korkeakoulututkinto, tehtävän edellyttämä monipuolinen kokemus, käytännössä osoitettu johtamistaito sekä johtamiskokemus.

5 §

5 §

HE 110/2020 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Nimittäminen

Johtajan nimittää valtioneuvosto.
Johtaja nimittää muut virkamiehet ja ottaa palvelukseen työsopimussuhteisen henkilöstön.

6 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Oikeusrekisterikeskuksen työskentelyn järjestämisestä, toimintayksiköistä, johtamisesta, asioiden käsittelystä ja ratkaisemisesta määrätään työjärjestyksessä. Työjärjestyksen vahvistaa johtaja.

Nimittäminen

Ylijohtajan nimittää valtioneuvosto.
Ylijohtaja nimittää muut virkamiehet ja ottaa palvelukseen työsopimussuhteisen henkilöstön.

6 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Oikeusrekisterikeskuksen työskentelyn järjestämisestä, toimintayksiköistä, johtamisesta, asioiden käsittelystä ja ratkaisemisesta määrätään työjärjestyksessä. Työjärjestyksen vahvistaa *ylivohtaja*.

Tämä laki tulee voimaan _____ *päivänä*
kuuta 20 .
